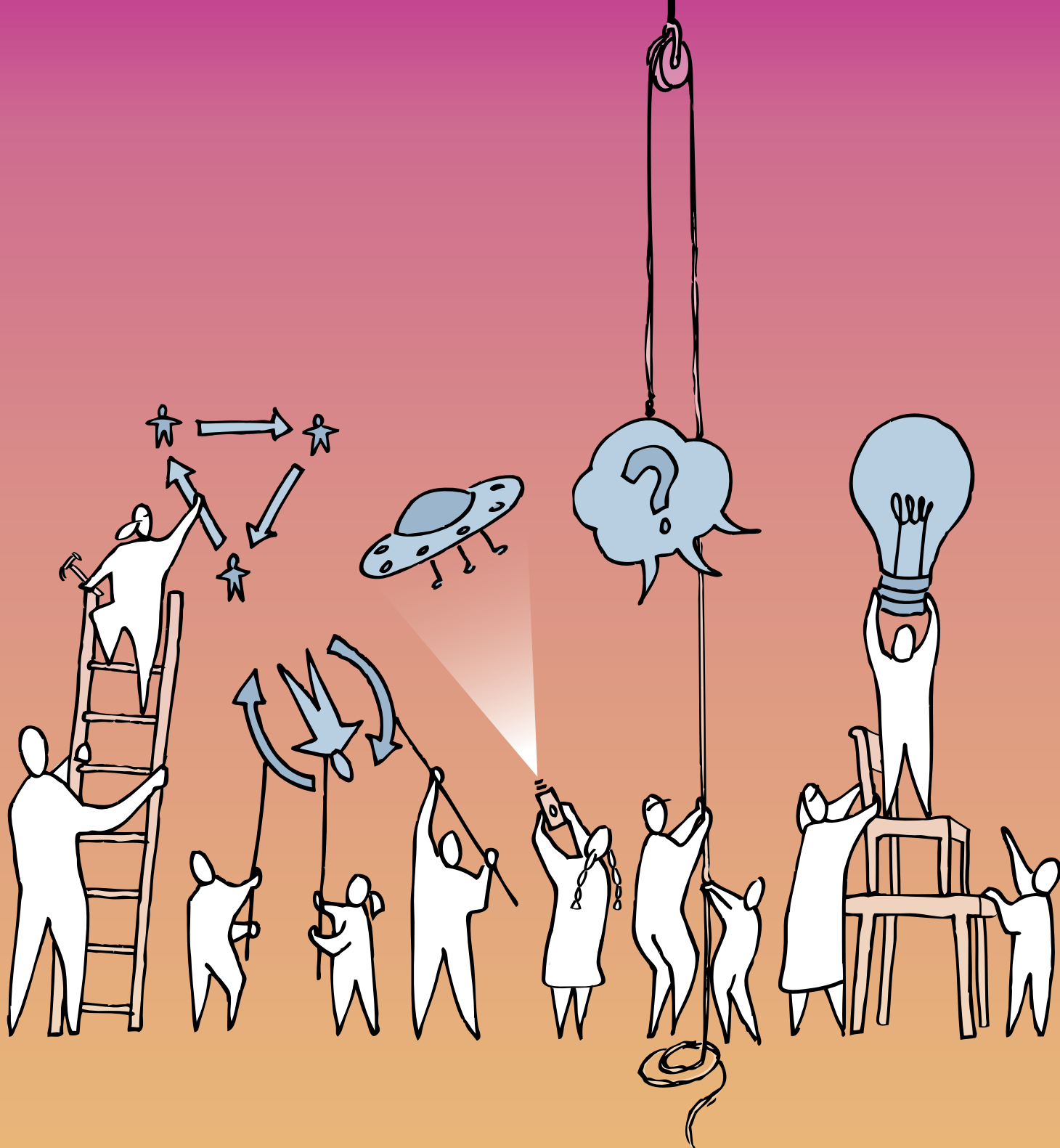

Pięć metod, czyli jak uczą Szkoły z Klasą 2.0

Z DOŚWIADCZEŃ CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ, NAUCZYCIELI I UCZNIÓW

Pięć metod, czyli jak uczą Szkoły z Klasą 2.0

Z DOŚWIADCZEŃ CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ, NAUCZYCIELI I UCZNIÓW

Autor: Marta Puciłowska

Wstęp: Alicja Pacewicz

Zdjęcia: Kuba Kiljan, Kuźnia Zdjęć

Redakcja: Alicja Pacewicz, Barbara Kowalczyk

Korekta: Iga Kruk

Projekt graficzny i skład: Beata i Michał Cyruchin

Warszawa, październik 2014

ISBN: 978-83-64602-33-7

W publikacji wykorzystano fragmenty:

Szkoła z Klasą 2.0. Przewodnik po programie 2013/2014, Iwona Brzózka-Złotnicka, Grażyna Czetwertyńska, Magdalena Janiszewska, Barbara Kowalczyk, Agata Łuczyńska, Alicja Pacewicz, Piotr Pacewicz, Joanna Sroka-Małołepszy, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013.

Dobre Praktyki uczestników programu Szkoła z Klasą 2.0 zamieszczone na platformie internetowej programu www.szkolazklasa20.pl, edycja 2013/2014.

Opracowano na podstawie:

Debata debacie nierówna, podręcznik KOSS opracowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, www.ceo.org.pl/mda/news/debata-debacie-nierowna [dostęp: 01.10.2014].

Dobre Praktyki uczestników programu Szkoła z Klasą 2.0 zamieszczone na platformie internetowej programu www.szkolazklasa20.pl, edycja 2013/2014.

Marcin Grudzień, *Neografia w szkole, czyli koniec z... „źródło: Internet”!* – poradnik dla nauczycielek i nauczycieli, www.ceo.org.pl/sites/default/files/SZK20/davBinary/poradnik_netograficzny_szk2.0.pdf [dostęp: 01.10.2014].

Barbara Kowalczyk, *Zmień zasady gry – odwróć lekcję!*, www.ceo.org.pl/sites/default/files/news-files/zmien_zasady_gry.pdf [dostęp: 01.10.2014].

Intel® Teach Elements, *Odkrywanie na lekcji przedmiotów przyrodniczych*, mat. zlokalizowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach programu Szkoła z Klasą 2.0, www.ceo.org.pl/kurs-odkrywanie [dostęp: 01.10.2014].

Szkoła z Klasą 2.0. Przewodnik po programie 2013/2014, Iwona Brzózka-Złotnicka, Grażyna Czetwertyńska, Magdalena Janiszewska, Barbara Kowalczyk, Agata Łuczyńska, Alicja Pacewicz, Piotr Pacewicz, Joanna Sroka-Małołepszy, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013.

Spis treści

Wprowadzenie	5
Projekt edukacyjny	8
Uczymy innych	16
Odwrócona lekcja	23
UFoN – Uczniowskie Forum Naukowe	30
Debata	38
 załącznik 1: Nawyki myślowe	 46
załącznik 2: Przykładowe karty zadania i projektu	47
załącznik 3: Narzędzia TIK przydatne przy realizacji projektu	49
załącznik 4: Przykładowe czynności nauczyciela i uczniów podczas cyklu odwróconego nauczania	50
załącznik 5: Tematy na UFoNy	52

Wprowadzenie

ALICJA PACEWICZ

Szkoła z Klasą to największa i najdłużej trwająca akcja edukacyjna w Polsce. Od kilkunastu lat zachęcamy nauczycielki i nauczycieli do uczestnictwa w programie, w którym wspólnie uczymy się, jak wykorzystywać innowacyjne i angażujące uczniów metody pracy oraz nowe technologie. Nauczyciele opisują swoje działania, ich przebieg i rezultaty na platformie internetowej. My, dzięki ich opisom, możemy zajrzeć do tysięcy szkół w całym kraju: dużych i małych, podstawówek, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, lepiej i gorzej wyposażonych, w mniejszym lub większym stopniu biegłych w korzystaniu z internetu, komputerów czy tabletów.

Chcielibyśmy podzielić się z Państwem doświadczeniami nauczycielek i nauczycieli biorących udział w programie. Skupiliśmy uwagę na pięciu metodach pracy z dziećmi i młodzieżą, które w polskiej edukacji propagujemy od lat (byliśmy pionierami pracy metodą projektu) i które szczególnie sprawdziły się w Szkole z Klasą 2.0.

Poradnik składa się z pięciu części:

1. Projekt uczniowski.
2. Uczymy innych.
3. Odwrócona lekcja.
4. Uczniowskie Fora Naukowe.
5. Debaty klasowe i szkolne.

Są to te sposoby pracy, które zyskały największe uznanie i popularność w szkołach z klasą – może dlatego, że wyraźnie przełamują schemat nauczania podającego. Pozwalają traktować uczniów jako osoby odpowiedzialne za proces własnego uczenia się, oddają im inicjatywę, uczą samodzielności w myśleniu i działaniu. Ułatwiają odkrywanie i rozwijanie aspiracji i pasji uczniów (jak projekty i fora naukowe), dają młodym głos i moc sprawczą

na zajęciach i w codziennym życiu szkoły (debaty klasowe i szkolne na kluczowe dla nich tematy). Wreszcie – pozwalają wykorzystać ciekawość uczniów dzięki odwróconym lekcjom, podczas których nauczyciel zamiast przekazywać informacje, które są dostępne na przykład w internecie, organizuje dyskusje, doświadczenia, wspiera pracę w zespołach czy w pogłębiony sposób uczy konkretnych umiejętności.

Wszystkie proponowane przez nas metody pracy wzmacniają kompetencje kluczowe dla edukacji XXI wieku – umiejętność uczenia się, komunikowania i prezentowania własnych hipotez czy wniosków, krytycznego myślenia, przejmowania inicjatywy i odpowiedzialności, korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, a wreszcie umiejętności współdziałania, której tak brakuje młodym (i starszym) Polakom.

Każda z pięciu części składa się z dwóch podrozdziałów. Pierwszy to krótka prezentacja danej metody, w której zwracamy uwagę na najważniejsze elementy i procedury pracy z uczniem oraz pokazujemy rolę nauczyciela. Podpowiadamy też, jak zaplanować działania i jak je zrealizować. Drugi podrozdział dotyczy najważniejszych umiejętności, które, zdaniem nauczycielek i nauczycieli, uczniowie rozwijają dzięki pracy tą właśnie metodą. Pierwszy jest prezentacją kluczowych elementów metody, drugi – zapisem doświadczenia nauczycielek i nauczycieli.

Aby ułatwić czytelnikowi poruszanie się po publikacji i lepiej połączyć aspekty teoretyczne z praktycznymi, przygotowaliśmy też tabelę ukazującą rolę nauczyciela i najważniejsze umiejętności rozwijane przez uczennicę i ucznia w ramach każdej z metod. Odzwierciedla ona strukturę publikacji.

FUNKCJA NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI	UMIĘTNOŚCI ZDOBYWANE PRZEZ UCZNIÓW
PROJEKT	
Nauczyciel to doradca, opiekun, przewodnik, wszechstronny konsultant. W zależności od wieku i stopnia samodzielności uczniów w mniejszym lub większym stopniu angażuje się w merytoryczne i organizacyjne przygotowanie projektu. Powinien być zawsze dyspozycyjny, na bieżąco reagować na potrzeby uczniów. Rola nauczyciela jest szczególnie istotna na etapie planowania i podsumowywania projektu.	» długo- i krótkofalowe planowanie działań, » współpraca i praca zespołowa, » przyjmowanie odpowiedzialności, » uważność i kreatywność, » elastyczność, » zaangażowanie i inicjowanie działań;
UCZYMY INNYCH	
Oddaje ster w ręce uczniów, ale na bieżąco kontroluje prace i rezultat końcowy. Pokazuje swój nauczycielski warsztat od kuchni. Pomaga uczniom odpowiednio zdefiniować temat, ułożyć treści i dobrać metody pracy tak, aby mogli jak najlepiej dotrzeć ze swoim tematem do wybranej grupy docelowej i zaplanować zajęcia. Dbą o podział obowiązków, podpowiada źródła, a na koniec podsumowuje z uczniami zajęcia i wyciąga wnioski.	» zaangażowanie w proces uczenia się, » wzmacnianie pewności siebie, » samodzielność, » umiejętność przekazywania treści i dopasowywania poziomu wypowiedzi do odbiorców, » zmiana perspektywy i odnajdowanie się w nowej roli, » chęć dzielenia się wiedzą;
ODWRÓCONA LEKCJA	
Odwraca cykl nauczania – uczniowie uczą się w domu, na lekcji ćwiczą wiedzę i umiejętności. Oddaje proces uczenia się w ręce uczniów i kształtuje w nich poczucie odpowiedzialności za zdobywanie wiedzy. To mentor, dobry strateg, który potrafi tak zaplanować pracę, aby uczniowie osiągnęli zamierzone rezultaty. Diagnostuje poziom wiedzy swoich uczniów i tak planuje działania, aby mogli świadomie poszerzać i budować zasób wiedzy.	» odpowiedzialność za proces uczenia się, » wyszukiwanie i weryfikowanie informacji, » dociekliwość i ciekawość, » umiejętność samodzielnego uczenia się, » świadome budowanie wiedzy, » motywacja do pracy;

FUNKCJA NAUCZYCIELA/NAUCZYCIELKI	UMIEJĘTNOŚCI ZDOBYWANE PRZEZ UCZNIÓW
UCZNIOWSKIE FORUM NAUKOWE (UFON)	
Nauczyciel daje uczniom szansę, by możliwie najpełniej rozwinęli umiejętność dobrego prezentowania: zaprasza gości, dba o sprzęt do nagrań, przedstawia uczniom dobre praktyki w wystąpieniach publicznych, dzieli się swoją wiedzą. Warto zadbać o to, aby wystąpienia były zakorzenione w zainteresowaniach uczniów, nawiązywały do ich pasji. Nauczyciel tak prowadzi uczniów przez kolejne etapy przygotowywania UFoNa, aby mogli świadomie budować warsztat prezentującego.	» udzielanie informacji zwrotnej, » samodoskonalenie i praca nad warsztatem prezentującego, » panowanie nad stresem, » budowanie historii, » wzmacnianie pewności siebie, » rozbudzanie pasji i zainteresowań;
DEBATA UCZNIOWSKA	
Uczniowie powinni czuć, że debatowane kwestie są dla nich ważne, że współdecydują o ostatecznym kształcie wypracowanych podczas debaty postanowień i rozwiązań. Dzięki temu nauczyciel kształtuje w uczniach poczucie wpływu na otaczającą ich rzeczywistość, a tym samym buduje w nich postawy obywatelskie. Rolą nauczyciela jest również dbanie o to, aby uczniowie znali zasady debatowania i potrafili się do nich stosować.	» poczucie wpływu na rzeczywistość, » umiejętność przyjmowania innego punktu widzenia, » zaangażowanie, » słuchanie i wypowiadanie się na forum, » wypracowywanie wspólnych zasad i rozwiązań, » określanie problemów i stawianie odpowiednich pytań.

Zapraszamy Was do korzystania z Wrót Wiedzy – wirtualnej bazy zasobów edukacyjnych:

www.ceo.org.pl/pl/wrota-wiedzy/start

Stworzyliśmy kilkanaście bloków tematycznych, które wciąż uzupełniamy. Zapraszamy Was do współpracy przy tworzeniu Wrót. Na wasze propozycje czekamy pod adresem mailowym: szkolazklasaazero@ceo.org.pl.

Projekt edukacyjny

Praca metodą projektu najlepiej znana jest nauczycielom szkół gimnazjalnych, których uczniowie muszą obowiązkowo zrealizować projekt edukacyjny, ale sprawdza się ona na wszystkich poziomach edukacji. W ramach projektu uczniowie wspólnie pracują nad rozwiązaniem konkretnego problemu. Realizując projekt, uczą się współpracy w grupie oraz przyjmowania odpowiedzialności za działania własne i efekt pracy całego zespołu. Kształtują również systematyczność oraz umiejętność planowania i koordynowania działań złożonych i długotrwałych.

Projekty można realizować z uczniami w ramach każdego przedmiotu oraz w zespołach międzyprzedmiotowych, projekt może również dotyczyć zagadnień, które nie są ujęte w podstawie programowej. Ważne jest, aby temat projektu był dla uczniów interesujący, a sam projekt zakładał rozwiązanie konkretnego problemu. Tematy projektów mogą dotyczyć wielorakich zagadnień, a problem, który uczniowie badają w ramach realizacji projektu, **nie musi być problemem naukowym**. Projekt może dotyczyć między innymi:

zagadnień natury **społecznej**: jak zebrać fundusze na pomoc chorej koleżance, jak przeszkolić wszystkich uczniów w szkole z zasad pierwszej pomocy, jak nauczyć nauczycieli obsługi tablicy interaktywnej; **artystycznej**: jak wykorzystać teatr cieni w inscenizacji fragmentów *Pana Tadeusza*, jak przybliżyć uczniom twórczość lokalnych artystów (cykl spotkań z artystami w bibliotece szkolnej); dotyczących **zdrowego trybu życia**: jak poprawić codzienną dietę uczniów (opracowanie zdrowszego asortymentu dla szkolnego sklepu), jak dbać o kręgosłup, czyli odchudzamy uczniowskie plecaki czy też jak zorganizować domowy ogródek. Uczniowie chętniej zaangażują się w pracę nad problemem, który sami zdefiniowali i który jest im bliski, warto więc zostawić im na tym polu możliwie najwięcej wolności.

Prace projektowe mogą trwać od kilku tygodni do kilku miesięcy. Czas trwania projektu zależy od tematu, zakresu działań i liczby uczniów, którzy biorą w nim udział. Aby praca nad projektem przebiegała sprawnie, dobrze jest podzielić ją na trzy etapy: planowanie, realizację i prezentację.

Planowanie

Dobre planowanie to klucz do sukcesu. Na kolejnych etapach realizacji projektu może okazać się, że pierwotny plan musiał ulec modyfikacji – ze względu na zmianę składu zespołu, przesunięcia terminów czy inne okoliczności – ale szkielet działań projektowych pozwoli uporządkować pracę i będzie stanowił punkt odniesienia dla późniejszych działań. Dokładny plan, uwzględniający terminy realizacji poszczególnych działań, ma znaczenie szczególnie wtedy, kiedy projekt wychodzi poza ramy klasy – jest realizowany we współpracy z innymi nauczycielami, z uczniami różnych klas, w porozumieniu z innymi szkołami czy instytucjami. Na etapie planowania należy określić temat projektu, cele, zadania i obowiązki członków

zespołu, a następnie ustalić harmonogram działań i zasady, według których uczniowie będą oceniani.

Czasem to zainteresowania uczniów dają początek **tematowi projektu** – wszyscy interesujemy się programowaniem, spróbujmy stworzyć prostą grę dla młodszych kolegów – częściej, szczególnie w klasach młodszych, nauczyciel proponuje uczniom kilka tematów i otwiera dyskusję o tym, który z nich chcieliby zrealizować. Dobrze, żeby uczniowie czuli, że wybrany wspólnie z nauczycielem temat to zagadnienie, które naprawdę ich interesuje.

Kiedy temat jest już sformułowany, czas określić **cele projektu**. Warto pamiętać aby, oprócz celów dotyczących bezpośrednio treści związanych z tematem, zdefiniować również jakie umiejętności niezbędne w pracy zespołowej będą rozwijać uczniowie. W czasie prac nad projektem nauczyciel ma również szansę przyrzeć się, w jakim stopniu jego uczniowie potrafią samodzielnie budować wiedzę i wywiązywać się z podjętych zobowiązań (1). Cele projektu i kluczowe kompetencje, na które stawia nauczyciel, warto dokładnie omówić z uczniami. W ten sposób uczniowie będą wiedzieli na co dokładnie mają zwracać uwagę w trakcie pracy i jakie umiejętności będą rozwijać.

Kiedy powstanie zespół zadaniowy, który będzie realizował konkretny projekt o jasno określonych celach, czas podzielić **zadania i obowiązki** i stworzyć **harmonogram pracy**. Podział na podgrupy projektowe może być różny, w zależności od liczebności grupy i typu projektu. Warto pamiętać, że uczniom najłatwiej pracuje się w kilkusobowych zespołach. Uczniowie mogą być podzieleni zgodnie ze sprawowaną funkcją – dziennikarze, ilustratorzy, edytorzy, fotografowie – lub zakresem tematycznym, za który będą odpowiedzialni – najważniejsze zabytki Londynu, Paryża i Rzymu. Harmonogram prac powinien uwzględniać wszystkie działania, które muszą się wydarzyć, aby projekt został zrealizowany, wraz z terminami realizacji poszczególnych zadań i osobami odpowiedzialnymi za każde z nich.

Realizacja

Dobrze przygotowany plan pozwala sprawnie przejść od pomysłu do realizacji. Jeśli w trakcie trwania prac nad projektem w planie wprowadzane są zmiany, należy pamiętać, aby wiedzieli o nich wszyscy uczestnicy projektu.

Pracę nad projektem znacznie ułatwiają **nowe technologie**. Oprócz szeregu narzędzi do wyszukiwania informacji, porządkowania danych i prezentacji wyników, nowe technologie oferują również

Aby uczniom łatwiej było kontrolować własną pracę i postępy warto przygotować **kartę projektu i karty działania** dla poszczególnych podgrup projektowych (2). Karta projektu to umowa między wszystkimi członkami zespołu, uwzględniająca temat, cele projektu i harmonogram prac wraz z ogólnym podziałem obowiązków, które realizuje każda z podgrup zadaniowych. Kartę działania w ramach każdej podgrupy uczniowie wypełniają samodzielnie. Dokument powinien uwzględniać szczegółowe cele wraz z terminami realizacji zadań. Wypełnianie karty zadania pozwala uczniom wypracować umiejętność bieżącego dokumentowania pracy i monitorowania własnego procesu uczenia się. Planując kartę, warto w niej uwzględnić miejsce na wynotowanie źródeł bibliograficznych – tworzenie odpowiedniej bibliografii to podstawa warsztatu każdego młodego naukowca (3) – oraz na kilka pytań pomocniczych, które pozwolą uczniom zastanowić się, czego się nauczyli, jakie trudności napotkali oraz z jakich metod i strategii korzystali w czasie pracy.

Już na etapie planowania warto ustalić **zasady oceniania projektu**. Rekomendujemy pracę z wykorzystaniem **oceniania kształtującego**. Ocenianie kształtujące zakłada, że uczniowie od początku wiedzą, za co będą oceniani i jakie kryteria oceny będą wykorzystane, a ocena pracy ma formę informacji zwrotnej udzielanej uczniom na bieżąco, w trakcie trwania projektu (4).

wiele rozwiązań ułatwiających komunikację (5). Dzięki wykorzystaniu internetu część spotkań projektowych, a czasem całą pracę zespołową nad projektem, można przenieść do sieci. Uczniowie mogą komunikować się ze sobą i z nauczycielem z wykorzystaniem e-maili, mediów społecznościowych takich jak Facebook czy komunikatorów typu Skype. Przydatne jest umieszczanie wspólnych dokumentów w tzw. chmurze – wirtualnym dysku, z którego dokumenty można pobierać,

ale również wspólnie je edytować. Dzięki temu nauczyciel i uczniowie mogą pracować nad projektem również poza szkołą, a spotkania projektowe można ograniczyć do niezbędnego minimum.

W zależności od grupy, z jaką pracuje nauczyciel, jego obecność w projekcie jest mniej lub bardziej widoczna. Praca z najmłodszymi wymaga więcej bezpośredniego zaangażowania, częstszych spotkań i nadzorowania działań. W pracy ze starszymi uczniami nauczyciel może przyjąć rolę doradcy i przewodnika, zostawiając więcej wolności

uczniom. Ważne jest, aby na bieżąco monitorować działania i udzielał informacji zwrotnej – tak, aby pomóc uczniom, jednocześnie pozostawiając im jak najwięcej miejsca na własne pomysły i rozwiązania.

Warto zadbać o to, aby uczniowie mogli pochwalić się wynikami swojej pracy na forum. Prezentacja projektu jest domknięciem całości pracy i motywuje uczniów do działania. Dlatego w czasie prac nad realizacją projektu dobrze jest zaplanować jak i komu się zaprezentować.

Prezentacja

Sposób prezentowania zależy od typu projektu. Jeśli projekt zakładał stworzenie gry terenowej – prezentacją będzie wspólne testowanie gry, jeśli stworzenie sztuki teatralnej – uczniowie powinni mieć szansę zaprezentowania swoich umiejętności aktorskich przed publicznością, jeśli przygotowywali eksperymenty chemiczne, na pewno chętnie pochwalą się nimi przed kolegami czy rodzicami.

Jeśli prezentacja projektu ma mieć formę wystąpienia na forum, warto zadbać o to, aby miała atrakcyjną, zrozumiałą dla odbiorcy formę. Inaczej opowiemy o projekcie dotyczącym genetyki młodszemu kolegom, inaczej rodzicom, a jeszcze inaczej dziadkom. Każde wystąpienie – niezależnie od poruszanego tematu – może stać się fascynującą opowieścią, wystarczy dobrze je zaplanować i przygotować. Praca nad projektem jest długa i wielowątkowa, uczniowie często chcieliby w swoim wystąpieniu zmieścić kilka tygodni, a nawet miesięcy działań, podczas gdy na prezentację mają zaledwie pół godziny. Uczniowie ćwiczą się

również w sztuce selekcji danych. Z gęszczy informacji i wrażeń trzeba wybrać te, które składają się na spójną, ciekawą i wciągającą opowieść (6).

Jedną z pułapek, w którą często wpadają uczniowie i nauczyciele, jest utożsamianie prezentacji multimedialnej – w programie Power Point czy Prezi – z prezentacją projektu. Prezentacja multimedialna może być pomocnym narzędziem, zawierać slajdy, hasła czy wykresy, ale sama w sobie nie jest prezentacją projektu. Ciekawy mówca nie czyta informacji zapisanych drobnym maczkiem na slajdach, które wyświetlane są za jego plecami, bo język mówiony różni się od języka pisanego, a dobry kontakt z publicznością to podstawa sukcesu występującego. Prezentację tworzy ten, kto opowiada i warto, aby uczniowie ćwiczyli się w tej trudnej sztuce.

Kiedy emocje po prezentacji projektów opadną, warto poświęcić czas na solidne podsumowanie działań i wyciągnięcie wniosków z każdego etapu pracy nad projektem (7).

-
- (1) Kiedy uczniowie pracują nad projektem, nauczyciel ma okazję przyjrzeć się, jak zachowują się w czasie pracy i ocenić, jakie umiejętności powinni wzmocnić i rozwinąć. Warto zwrócić szczególną uwagę na nawyki myślowe – trwałe przyzwyczajenia ułatwiające i porządkujące pracę – które są niezbędne do świadomego i samodzielnego budowania wiedzy. Lista nawyków myślowych (załącznik 1) pomoże nauczycielowi określić nad jakimi przyzwyczajeniami uczniowie powinni pracować.

- (2) Przygotowanie kart pracy, dotyczących zadań poszczególnych grup projektowych, i karty całego projektu, pozwala nadzorować poszczególne działania nie tylko nauczycielowi, lecz także uczniom, którzy mogą dzięki temu na bieżąco analizować i kontrolować swoją pracę, sprawdzać terminy rozliczenia z poszczególnych zadań i wracać do celów ustalonych na etapie planowania projektu. Przygotowane przez nas karty (**załącznik 2**) to jedna z propozycji. Karty powinny być dostosowane do specyfiki projektu i grupy oraz potrzeb uczniów i nauczyciela.
- (3) Już z najmłodszymi uczniami warto rozmawiać o prawie autorskim i odpowiednim opisywaniu źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem źródeł internetowych. Praktyczne informacje dotyczące opisów bibliograficznych tekstów internetowych przygotował dla uczestników programu Szkoła z Klasą Marcin Grudzień w publikacji *Netografia w szkole czyli koniec z... „Źródło Internet” – poradnik dla nauczycielek i nauczycieli*. Publikacja jest dostępna do pobrania nieodpłatnie w formie elektronicznej pod linkiem: www.ceo.org.pl/szkolazklasa2zero/news/otwartosc-i-prawa-autorskie-bez-tajemnic.
- (4) Ocenianie Kształtujące w Szkole Uczącej się to jeden z programów Centrum Edukacji Obywatelskiej. Na stronie www.ceo.org.pl/ok w zakładce „Materiały” znajdują się dobre praktyki nauczycielskie oraz materiały, które pokazują jak krok po kroku przygotować się do pracy z wykorzystaniem oceniania kształtującego.
- (5) Umiejętne korzystanie z nowych technologii znacznie ułatwia pracę na wszystkich etapach realizacji projektu. Zachęcamy do wykorzystywania możliwości, jakie dają darmowe programy, platformy czy strony internetowe (**załącznik 4**). Przygotowane zestawienie to tylko przykład, możliwości w sieci jest bez liku.
- (6) Koniec prac nad realizacją projektu to jeszcze nie koniec przygody z samym projektem. Kształtowanie umiejętności opowiadania w jasny i zrozumiały sposób o tym, czym się zajmujemy, jest często zaniedbywana, ze szkodą dla uczniów, którzy po opuszczeniu murów szkoły wielokrotnie będą stawiani w sytuacjach publicznej prezentacji. Na sztuce opowiadania koncentrujemy się w pracy metodą Uczniowskich Forów Naukowych.
- (7) Więcej o projekcie przeczytacie na stronie www.ceo.org.pl/projekt. W zakładce „Projekt na skróty” znajdziecie materiały, które pomogą wam zaplanować, przeprowadzić i podsumować projekt edukacyjny. Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami przydatnymi w ewaluacji projektu. Znajdują się one w zakładce „Ocenianie w projekcie”.

OCZAMI NAUCZYCIELI

DŁUGO- I KRÓTKOFALOWE PLANOWANIE DZIAŁAŃ

Przy planowaniu projektu został utworzony harmonogram, który dokładnie określał działania poszczególnych zespołów wraz z terminami spotkań i kolejnymi etapami prac. W związku z tym, że projekt był duży, podzielony na kilka miniprojektów, terminowość wykonywania działań była kwestią priorytetową. Nie mogliśmy w związku z tym pozwolić sobie na opóźnienia lub niezrealizowanie niektórych prac.

W pracy nad projektem nieocenioną pomocą było dla nas wykorzystanie dziennika elektronicznego i platformy edukacyjnej, które funkcjonują w naszej szkole. W ten sposób uzgadnialiśmy rzeczy, których nie byliśmy w stanie ustalić podczas spotkań lub kwestie, które pojawiały się między nimi.

Urszula Mielniczuk

Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół nr 1, Legionowo

Projekt edukacyjny „Spacer po Gliwicach” był realizowany przez uczniów naszej szkoły pod opieką nauczycieli biorących udział w projekcie Szkoła z Klasą 2.0. i współpracujących ze sobą przy realizacji zadań. Każdy opiekun projektu stworzył wraz z uczniami zespół zadaniowy, z którym opracował kierunek działania. Zadanie „Folklor i gwara naszego regionu” realizowałam z uczniami klasy 2 integracyjnej. Zadanie przyjęło formę miniprojektu i było realizowane w 4 grupach według wcześniej ustalonego harmonogramu.

Realizacja zadań projektowych przebiegała zgodnie z planem. Było to bardzo ważne, gdyż czas przeznaczony na wykonanie zadań był ściśle określony i skrócenie lub wydłużenie realizacji jednego zadania spowodowałoby brak czasu na [zaplanowaną] naukę tańca, śpiewu i gry na instrumencie. Ponadto zauważyłam, że dzieci pracują lepiej, gdy mają dokładnie określony czas na wykonanie zadania. Uczą się wtedy systematyczności i nie odkładają niczego na później.

Beata Chorab-Mizia

Szkoła Podstawowa nr 21, Gliwice

Dobre planowanie pracy to podstawa skutecznego działania. Planując projekt, uczniowie uczą się określać cele, dzielenia obowiązków i ustalania zasad współpracy. Jasny harmonogram pozwoli nauczycielowi kontrolować poczynania uczniów, a uczniom samodzielnie nadzorować postępy w pracy. Uczniowie powinni zdawać sobie sprawę z tego, że terminowe i rzetelne wykonywanie zadań składa się na sukces całego zespołu.

WSPÓŁPRACA I PRACA ZESPOŁOWA

Receptą na udany projekt jest współpraca w zespole, odpowiedzialność, zaangażowanie wszystkich, sumienne wypełnianie powierzonych zadań, a przede wszystkim życiowy optymizm, którym można wszystkich zarazić. Projekt

to wspaniała lekcja współodpowiedzialności i współtworzenia dzieła, które powinno zakończyć się sukcesem. Ważne jest motywowanie uczniów podczas pracy, wspieranie ich, ale również konsekwentne egzekwowanie terminów. Bez tego projekt może się nie udać.

Dorota Klimek

Szkoła Podstawowa nr 7, Mława

Uczniowie wymieniali się wiedzą na temat np. obsługi Painta, Movie Makera, część dowiedziała się, że istnieje coś takiego jak praca w chmurze i zaczęła korzystać z Dysku Google, który okazał się bardzo przydatny w udostępnianiu filmów i dużej liczby zdjęć.

Realizacja projektu wymagała od uczniów wiele pracy. Aby go zrealizować, musieli wykonać wiele różnorodnych zadań wymagających czasem przełamania się i uwierzenia w to, że potrafią to zrobić. Musieli współpracować ze sobą bez względu na sympatie i antypatie, mieli świadomość, że niewykonanie przez któregoś z nich zadania wpłynie na to, że projekt nie zostanie skończony.

Krystyna Matuszewska

Gimnazjum nr 5, Poznań

Pracując w zespole, uczniowie uczą się słuchać siebie nawzajem, modyfikować swoje pomysły i weryfikować założenia, w czasie realizacji projektu angażują się w działania, które przekładają się na osiągnięcie wspólnego celu. Rolą nauczyciela jest czuwanie nad pracą całego mechanizmu, wspieranie uczniów na każdym etapie realizacji projektu i podtrzymywanie zapału do pracy.

PRZYJMOWANIE ODPOWIEDZIALNOŚCI

Muszę przyznać, że był to mój pierwszy projekt edukacyjny. Chyba największym moim błędem było to, że miałem swoją wizję tego projektu, którą niestety za bardzo starałem się narzucić uczniom. Myślę że dlatego wszystko się przedłużyło. Jeżeli w przyszłości będę podejmował podobne projekty, powinienem ingerować tylko wtedy, kiedy uczniowie sobie nie radzą. Narzucanie swojej wizji może zainspirować uczniów, jak było w tym wypadku, ale zdaję sobie sprawę, że mogłem również ich zniechęcić. Powinniśmy pamiętać, że mamy wspierać uczniów w ich działaniach, a nie nimi kierować.

Wacław Kobylński

Gimnazjum w Zespole Szkół nr 1, Legionowo

W naszej szkole pracuję jako psycholog i prowadzę zajęcia socjoterapeutyczne. Ten projekt pokazał mi, że wspólne działanie i praca jest najlepszą formą socjoterapii. Widzę wyraźną zmianę w moich uczniach – są dojrzałsi, bardziej odpowiedzialni, pomocni. Potrafią sami rozwiązywać napotymane na drodze problemy. Widzę, że zdobyli praktyczne umiejętności i błyszczą w szkole dzięki temu, że ciężko pracowali przez cały rok.

Nauczycieli chętnych do podchwycenia naszego pomysłu gorąco do tego zachęcam. Schowajcie do kieszeni obawy – postawcie na uczniów. Jeśli dacie im kredyt zaufania i obarczycie odpowiedzialnym zadaniem, przekonacie się, że potrafią więcej niż nam się często wydaje.

Angelika Kaźmierczak

Szkoła Podstawowa nr 21, Gliwice

Warto jest czasem wyjść z roli i pozwolić uczniom na podejmowanie samodzielnych decyzji. Oddanie odpowiedzialności w ręce uczniów przynosi zaskakująco dobre rezultaty. Nauczyciel, stając z boku, okazuje się doradcą i przewodnikiem, reagującym na bieżące potrzeby uczniów. Dzięki temu uczniowie sami kierują swoimi działaniami, podejmują decyzje, rozwiązują problemy, mając świadomość, że mogą zawsze zgłosić się po pomoc do nauczyciela.

UWAŻNOŚĆ I KREATYWNOŚĆ

Jeśli inni nauczyciele podejmą się realizacji tego typu zadania, powinni pamiętać, żeby znalazło się w nim miejsce na twórczą działalność dzieci; aby miały one możliwość wypowiedzenia się w najbardziej dogodny dla siebie sposób, puszczenia wodzy fantazji. Takie właśnie atuty posiada komiks – chyba najbardziej atrakcyjna obecnie forma przekazu literackiego. Chcę podkreślić, że realizacja projektu nie powinna opierać się tylko na czynnościach typu kopiuj-wklej, ale wymuszać spontaniczne działanie, bo to właśnie nadaje każdemu projektowi niepowtarzalny charakter.

Hanna Zalewska

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 1, Gliwice

W czasie pracy nad projektem – nawet jeśli harmonogram jest napięty – dobrze jest wygospodarować czas na refleksję. Chwila zastanowienia pozwala usprawnić pracę, poprawić ewentualne niedociągnięcia i uwolnić nowe pokłady kreatywności.

ELASTYCZNOŚĆ

Czasami warto coś zmienić w ostatniej chwili i nie trzymać się sztywno opracowanego planu. Ja i moi uczniowie po wstępnej przymiarce materiałów na dużym projekcie stwierdziliśmy, że brakuje nam krótkiej informacji na temat herbu naszego miasta. Natychmiast znaleźli się chętni, którzy ją przygotowali. Kiedy byliśmy na lekcji w pobliskiej bibliotece, przypadkowo natknęliśmy się na nowo wydany folder o Gliwicach, który bardzo nam się spodobał. Oczywiście wykorzystaliśmy go – idealnie wpasował się w tematykę naszego projektu.

Hanna Zalewska

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 1, Gliwice

W czasie pracy nad projektem dobrze jest wszystko dokładnie zaplanować, ale nie należy zamykać się na nowe pomysły. Bywa, że dopiero w trakcie działań projektowych rodzą się najlepsze rozwiązania, zdarza się też, że z niektórych elementów projektu trzeba zrezygnować. Realizowanie projektu uczy, jak na bieżąco reagować na zmiany, modyfikować pierwotne założenia i brać pod uwagę nowe okoliczności.

ZAANGAŻOWANIE I INICJOWANIE DZIAŁAŃ

Zaobserwowałam pełną integrację klasy – nie tylko współpracowali ze sobą w grupie, lecz także wykazali gotowość niesienia pomocy innym zespołom. Dawali im wskazówki, pomagali w wykonywaniu niektórych zadań (rysunków, pytań do krzyżówki itp.), przynosili brakujące materiały, uczyli się od siebie wzajemnie. To między innymi przyczyniło się do powstania dodatkowych, niezaplanowanych prac.

Największym jednak sukcesem było rozbudzenie zainteresowania i chęci poznania legendarnych miejsc związanych z historią naszego regionu. Uczniowie namówili rodziców na wspólną wycieczkę do Krakowa, wcielili się w role przewodników, opowiadali rodzicom legendy związane z danym miejscem, robili zdjęcia.

Grażyna Sieprawska

Szkoła Podstawowa nr 2, Skawina

Pamiętam pierwsze spotkania z projektem Szkoły z Klasą 2.0 w ubiegłym roku, na które zapraszałam dwoje lub troje dzieci. Najczęściej siedzieliśmy przy jednym komputerze i cierpliwie czekaliśmy, aż ktoreś z nich napisze krótkie zdanie. Dziś, kiedy pracują na kilku otwartych dokumentach, kopiuje i wkleja informacje, edytują zdjęcia, tworzą własne ćwiczenia interaktywne, zastanawiam się, kiedy właściwie się tego nauczyli. Pracując razem z nimi zdarza mi się słyszeć: „Proszę pani, może pokażę?”. Te słowa uświadamiają mi, że wkrótce będą wiedzieli znacznie więcej na temat TIK ode mnie.

Hanna Kawalerczyk

Szkoła Podstawowa nr 41, Szczecin

Jeśli uczniowie zaangażują się w projekt i będą mieli okazję na chwilę refleksji i zastanowienia, sami będą inicjować dodatkowe działania, proponować nowe rozwiązania, oferować pomoc. A może po zakończeniu projektu będą chcieli działać dalej – jeśli nawet nie wszyscy uczniowie, to może mniejsza grupa czy szczególnie zainteresowana tematem jednostka? Warto zostawić im taką możliwość i wspierać ich, jeśli taka inicjatywa się pojawi.

Uczymy innych

Metoda uczymy innych zakłada, że uczniowie przygotowują i poprowadzą zajęcia dotyczące wybranego tematu – z mniejszą lub większą pomocą nauczyciela, w zależności od wieku i możliwości. Znalezienie się po drugiej stronie biurka jest dla uczniów cennym doświadczeniem, bo, jak pokazują badania, **uczenie innych jest jedną z najskuteczniejszych metod uczenia się**.

Pracując tą metodą, uczniowie uczą i uczą się sami, kształtują umiejętności dobierania treści, planowania i selekcjonowania informacji oraz jasnego i przystępnego prezentowania wiedzy. Uczniowie mogą przygotować zajęcia dla swoich kolegów z klasy, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby zorganizować lekcję dotyczącą obsługi komputera **dla dziadków**, zajęcia o zdrowym odżywianiu **dla młodszych kolegów** czy krótki kurs tańca **dla rodziców**. Zajęcia mogą dotyczyć zagadnień bezpośrednio związanych z bieżącym materiałem z konkretnego przedmiotu, ale warto też pomyśleć o pasjach i zainteresowaniach uczniów – może przygotowanie lekcji o swoim hobby, jeździe konnej, grach komputerowych czy rowerach to dobry pomysł, żeby ośwoić się z taką formą nauki i zobaczyć, że warto dzielić się swoją wiedzą z innymi?

Dzięki pracy metodą odwróconej lekcji uczniowie uczą się, jak wejść w skórę nauczyciela, ale również jak najlepiej dotrzeć do słuchacza, co wziąć

pod uwagę, żeby materiał był dla niego ciekawy i zrozumiały – inaczej przygotowują się do lekcji z przedszkolakami, co innego wezmą pod uwagę w przypadku dziadków czy rodziców. Dlatego już na etapie planowania zajęć dobrze jest określić **grupę odbiorców**. Dzięki temu uczniowie będą mogli przygotować zajęcia pod odpowiednim kątem.

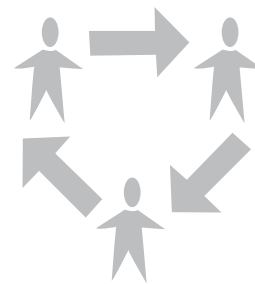
Rola nauczyciela jest niezwykle ważna. To on pomaga uczniom dobrać odpowiednie materiały i metody tak, aby jak najskuteczniej przekazali zgromadzoną wiedzę swoim słuchaczom, dzieli się z uczniami wiedzą i doświadczeniem oraz pomaga wtedy, gdy jest to niezbędne, ale jest jednocześnie pozostaje otwarty na pomysły i propozycje uczniów.

Rola nauczyciela to rola mentora i doradcy, który zajmuje się czuwaniem nad całością, ale pozwala uczniom przejąć odpowiedzialność za proces nauczania i uczenia się. Efekty mogą być zaskakujące. W Szkole Podstawowej w Piszu trzecioklasiści uczyli swoich kolegów programowania w programie Scratch, drugoklasiści z Luszowic opowiedzieli rodzicom o niebezpieczeństwach czyhających na nich w internecie. Często uczniowie radzą sobie lepiej niż podejrzewamy i nawet najmłodszy dobrze sprawdzają się w roli nauczycieli.

Planowanie

Uczestnicy programu Szkoła z Klasą 2.0 realizują z uczniami trzy lekcje z wykorzystaniem metody uczymy innych. Jedna odwrócona lekcja na pewno pokaże uczniom, że można uczyć się, ucząc innych, ale dopiero zaplanowanie cyklu zajęć prowadzonych tą metodą pozwoli im wyciągnąć wnioski, poprawić błędy i z lekcji na lekcję stawać się lepszymi nauczycielami.

Na etapie przygotowań nauczyciel powinien czuwać nad pracami, czerpiąc ze swojego warsztatu, zwracać uczniom uwagę na to, co może się dla nich okazać trudne czy gdzie potencjalnie mogą popełnić błędy, zarówno na etapie przygotowań, jak i samego prowadzenia lekcji.

Każda lekcja może dotyczyć innego tematu, cykl zajęć może również dotyczyć różnych aspektów tego samego zagadnienia. Uczniowie mogą przygotować zajęcia samodzielnie, częściej jednak praca odbywać się będzie w podzespołach. Jeśli każdy z zespołów będzie przygotowywał jeden z elementów większego tematu, należy zadbać o to, aby uczniowie wiedzieli co należy do obowiązków ich zespołu i na czym mają się skoncentrować. W czasie przygotowań do lekcji dotyczącej budowy i funkcjonowania organizmu człowieka uczniowie powinni komunikować się ze sobą i tak podzielić zadania między zespołami, aby praca poszczególnych grup, odpowiedzialnych za układ ruchu, krążenie, odżywianie, oddychanie, rozmnażanie i rozwój, wydalenie i regulację nerwowo-hormonalną złożyła się na rzetelny efekt końcowy.

Na etapie planowania uczniowie powinni więc podzielić między siebie **zadania** i ustalić **harmonogram prac**. Do monitorowania pracy mogą posłużyć karty pracy podobne do tych, o których była mowa przy okazji pracy metodą projektu edukacyjnego. Warto już na początku zaplanować cykl spotkań konsultacyjnych. Część prac uczniowie mogą wykonać z wykorzystaniem nowych technologii i kontaktować się ze sobą i z nauczycielem przy pomocy internetu.

Uczniowie powinni jasno określić **temat** planowanej lekcji, zdefiniować swoje **cele** edukacyjne oraz wybrać **metody pracy i pomoce naukowe**, które wykorzystają w czasie lekcji – ćwiczenia na tablicy multimedialnej, krzyżówki, quizy, fragmenty filmików czy nagrań. Tutaj nieoceniona będzie pomoc nauczyciela, a jeśli w rolę uczących wcielą się najmłodszy uczniowie – cenna będzie również pomoc rodziców. Dobrze więc porozmawiać z uczniami o tym, **czego** chcą nauczyć swoich słuchaczy, **jak** chcą to zrobić i **jakie** materiały chcieliby wykorzystać.

Jednym z pierwszych wyzwań, przed którymi staną uczniowie będzie wybranie materiałów i **wyselekcjonowanie** odpowiednich **informacji**. Zajęcia prowadzone przez uczniów będą zamknięte w konkretnych ramach czasowych i ten aspekt uczniowie również powinni wziąć pod uwagę. Warto zwrócić im uwagę na to, żeby zaplanowali sobie czas na każdy z fragmentów lekcji i sprawdzili, czy zdążą wszystkie elementy zrealizować.

Dobrze jest również porozmawiać z uczniami o tym, że to ich dobre przygotowanie i kontakt z odbiorcami są kluczem do edukacyjnego sukcesu. Warto poświęcić chwilę na stworzenie w drodze dyskusji czy burzy mózgów sylwetki dobrego nauczyciela. Jeśli jest na to czas, można porozmawiać z uczniami o sztuce występów publicznych, zwrócić uwagę na modulację głosu, gestykulację, zwracanie się bezpośrednio do zgromadzonych, panowanie nad stresem. O sztuce występowania piszemy szerzej w rozdziale dotyczącym Uczniowskiego Forum Naukowego.

Dobrze byłoby również, aby uczniowie zaplanowali, jak sprawdzą, **ile ich słuchacze zapamiętali** z przeprowadzonej lekcji. Za pomocą krótkiego konkursu z pytaniami? Z wykorzystaniem gry typu „Milionerzy”? A może po prostu przeprowadzą krótką dyskusję na forum? Uczymy innych to metoda, która uczy skutecznego przekazywania wiedzy, sprawdzenie wiadomości z lekcji pozwoli uczniom zobaczyć, czy ich cel edukacyjny został osiągnięty.

Ważne jest, aby już na etapie planowania ustalić w jaki sposób za przeprowadzenie zajęć oceniani będą sami uczniowie. O ocenianiu kształtującym piszemy w rozdziale dotyczącym projektu edukacyjnego.

Lekcja

Jeśli zaplanowane są elementy projekcji, odsłuchiwanie nagrań czy korzystania z prezentacji, uczniowie powinni się upewnić, że wszystko jest sprawne i nie zawiedzie w czasie prowadzonej lekcji. Problemy techniczne mogą zepsuć zajęcia nawet wprawnemu pedagogowi.

W czasie lekcji nauczyciel wspiera i obserwuje uczniów. W czasie zajęć prowadzonych przez młodsze dzieci pomoc przydaje się często w kwestiach technicznych – uruchamianiu prezentacji, przewijaniu slajdów czy włączaniu muzyki. Nauczyciel może również wprowadzić krótko odbiorców w specyfikę metody uczymy innych i ustalić krótko zasady lekcji. Tą częścią – szczególnie w klasach starszych – mogą również zająć się uczniowie.

Jeśli uczniowie przygotowywali lekcję zespołowo, każdy z nich powinien **mieć swój udział** w jej przeprowadzeniu. Uczniowie mogą się zmieniać – każde zagadnienie wprowadza inna osoba, mogą też przyjąć podział według funkcji sprawowanych w czasie lekcji – zespół merytoryczny, zespół techniczny, zespół trenerski. Ważne, aby każdy z członków grupy mógł współuczestniczyć w prowadzeniu zajęć.

Pierwsze lekcje prowadzone przez uczniów będą na pewno okupione pewną dawką stresu. Bardzo istotne jest, aby dokładnie **omówić z uczniami prowadzone przez nich zajęcia** pod kątem warsztatu nauczyciela i umiejętności przekazywania wiedzy. Cenne będą uwagi zarówno samych uczniów, którzy wcielili się w rolę prowadzących, jak i nauczyciela oraz audytorium. Jeśli adresatami zajęć są koledzy z klasy czy młodsze uczniowie, łatwiej znaleźć czas na bezpośrednią rozmowę o plusach i minusach lekcji – dobrze jest przed taką rozmową przypomnieć zasady udzielania dobrej informacji zwrotnej (mówimy o mocnych stronach, nie krytykujemy tylko pokazujemy co można zrobić lepiej).

Jeśli sytuacja nie pozwala na to, aby przeprowadzić dłuższą rozmowę ze słuchaczami, można poprosić ich o wypełnienie krótkiej ankiety lub o przesłanie kilku zdań drogą mailową. Ważne jest, aby sami prowadzący lekcję mieli okazję zastanowić się, co dla nich było najtrudniejsze, czego się nauczyli, co było dla nich cenne. Nauczyciel powinien podsumować przeprowadzoną lekcję czy lekcje, pamiętając o zasadach oceniania kształtującego – oprócz mocnych stron powinien również wskazać uczniom te momenty, w których jest miejsce na poprawki.

OCZAMI NAUCZYCIELI

ZAANGAŻOWANIE W PROCES UCZENIA SIĘ

Strategia uczymy innych bardzo przypadła do gustu trzecioklasistom. Bardzo się ucieszyli, gdy usłyszeli, że to oni staną się nauczycielami i poprowadzą lekcję. Z zapałem zabrali się za przygotowania. Spotykali się po lekcjach w swoich grupach, dzwonili i mailowali do siebie, aby ustalić wspólny sposób działania i żeby ich zajęcia były ciekawe.

Aneta Szymańska

Szkoła Podstawowa nr 28, Lublin

Uczniowie naszego zespołu z wielkim entuzjazmem wcielili się w rolę nauczycieli, poczuli się bardzo dowartościowani, że już tyle potrafią i mogą się tą wiedzą pochwalić młodszym kolegom. Ci z kolei byli bardzo zadowoleni, że uczyły ich dzieci, a nie dorośli, imponowały im umiejętności starszych kolegów. Zaobserwowałyśmy również, że z punktu widzenia zerówkowiczów nauka umiejętności poruszania się po konkretnych stronach internetowych wydawała się łatwiejsza, bo „skoro nasz o rok starszy kolega tyle już potrafi, to my też sobie poradzimy”.

Patrycja Dembek

Szkoła Podstawowa nr 11, Wejherowo

Przygotowując zajęcia, uczniowie sami muszą stać się ekspertami, aby jak najlepiej zaprezentować się przed publicznością. Jeśli lekcja się uda, a słuchacze chętnie i z zaangażowaniem będą uczestniczyć w zajęciach, motywacja uczniów do nauki wzrośnie.

WZMACNIANIE PEWNOŚCI SIEBIE

Uczniowie nauczający chcą dobrze wypaść przed klasą, chcą pokazać, czego udało im się samodzielnie dokonać, a uczniowie uczący się starają się udowodnić, że też są w stanie opanować materiał tak jak ich koledzy. Dzięki takim lekcjom uczniowie nabierają wiary we własne siły, widzą, że są w stanie dzięki pomocy internetu i podręcznika nauczyć się nowych rzeczy.

Aleksandra Jakubczak

II Liceum Ogólnokształcące, Wejherowo

Przed zakończeniem warsztatów uczniowie klasy o mieli czas na samodzielne skorzystanie z poznanych stron internetowych, mogli zagrać w grę, która im się najbardziej spodobała, czy też wykonać inne zadanie. Nad poprawnością czuwali starsi koledzy z 1d, którzy mieli bardzo dużą satysfakcję z tego, że ich uczniowie tak wiele się nauczyli i zapamiętali. W ramach podsumowania warsztatów, następnego dnia wychowawca klasy o przeprowadził ze swoimi uczniami rozmowę, z której wynikało, że zerówkowicze byli zachwyceni taką formą zajęć i z niecierpliwością czekają na kolejne spotkanie.

Patrycja Dembek

Szkoła Podstawowa nr 11, Wejherowo

Przeprowadzenie lekcji wymaga dobrego przygotowania materiału, przełamania tremy przed wystąpieniami publicznymi i przedstawienia wiadomości tak, żeby uczniowie – koledzy z klasy, dziadkowie czy rodzice – jak najwięcej zrozumieli i zapamiętali. Prowadzący nie tylko czują się specjalistami w swojej dziedzinie, lecz także widzą, że są słuchani, budzą ciekawość i podziw. Pewność siebie wzmacnia szczególnie uznanie w oczach rówieśników.

SAMODZIELNOŚĆ

Warto dać młodzieży wolną rękę, zejść z katedry, stwierdzić „Jesteście w tym ekspertami. Kto nauczyłby tego lepiej niż wy?” i pozwolić, by się działo. Opiekować się, wspierać, doglądać, ale nie grać pierwszych skrzypiec. To przynosi fantastyczne rezultaty! Każda ze stron – nauczający, nauczani i nauczyciele – jest zadowolona.

Anna Jędryczko

Szkoła Podstawowa w Damicach

Mocną stroną warsztatów była forma ich prowadzenia – dużo praktyki, mało teorii. Nauczycielom mogę jedynie poradzić, żeby nie ingerowali za bardzo w pracę uczniów, ograniczyli się do dawania wskazówek – czasem mamy wrażenie, że to my potrafimy najlepiej, ale ja już kolejny raz przekonałam się, że tak nie jest.

Magdalena Pliskowska

II Liceum Ogólnokształcące, Wejherowo

Praca nad przygotowaniem zajęć będzie prawdziwą lekcją samodzielności, jeśli nauczyciel pozwoli swoim uczniom na to, aby to oni grali pierwsze skrzypce. Rolą nauczyciela jest podpowiadać, radzić i wspierać swoich podopiecznych.

UMIEJĘTNOŚĆ PRZEKAZYWANIA TREŚCI I DOPASOWYWANIA POZIOMU WYPOWIEDZI DO ODBIORCÓW

W procesie uczenia pomaga to, że uczniowie mówią podobnym, zrozumiałym dla siebie językiem. Mocną stroną zajęć było zaangażowanie uczniów, zarówno tych uczących się, jak i nauczających. Nauczający naprawdę starali się jak najlepiej przekazać to czego się nauczyli, a uczący się starali się jak najwięcej dowiedzieć od kolegów. (...)

Aleksandra Jakubczak

II Liceum Ogólnokształcące, Wejherowo

Rówieśnikom łatwiej jest trafić do kolegów, posługując się często dużo prostszym językiem, nie wdają się w szczegóły, wiedzą, co im sprawia kłopot i dzięki temu łatwiej jest im nawiązać porozumienie z kolegami.

Renata Dytfeld

Gimnazjum w Komornikach

Nawiązanie dobrego kontaktu z odbiorcą to połowa sukcesu każdego mówcy. Sposób mówienia i zakres materiału powinny być dopasowane do wieku i charakterystyki słuchaczy. Dobrze jest zwrócić uczniom uwagę na to, żeby, przygotowując zajęcia, myśleli o tym dla kogo je przygotowują i co mogą zrobić, aby materiał był dla ich słuchaczy ciekawy i zrozumiały.

ZMIANA PERSPEKTYWY I ODNAJDOWANIE SIĘ W NOWEJ ROLI

Nie tak łatwo jest uczyć nauczycieli. Największą trudnością było ich uciszanie, bo podczas wykonywania zadań wciąż rozmawiali. To bardzo utrudniało pracę. Dzieci mają słaby głos i nie zawsze ich komunikaty docierały do wszystkich zainteresowanych. Myślę, że przy kolejnym spotkaniu warto wykorzystać mikrofony lub wykonać zadanie z mniejszą grupą uczących się. Jeden z uczniów, Radek, po zajęciach powiedział: „Nie wiedziałem, że nauczyciele też rozmawiają na zajęciach”.

Iwona Uliczka

Szkoła Podstawowa w Opalenicy

Po doświadczeniach przy realizacji tego i poprzednich zadań nabrałam przekonania, że dzięki nim dzieci nabierają dla siebie większego szacunku, stają się bardziej wyrozumiałe. Ich udział w zajęciach stał się bardziej aktywny i świadomy. Wiedzą, jak trudne jest przygotowanie się do prowadzenia zajęć, dzięki temu doceniają pracę innych.

Nastazja Nietresta

Szkoła Podstawowa nr 6, Inowrocław

Zajęcia przeprowadzone metodą uczymy innych pozwalają uczniom zrozumieć, ile pracy stoi za przygotowaniem lekcji. Dzięki temu potrafią docenić pracę nauczycieli. Obserwując słuchaczy, mogą też przekonać się na własnej skórze, jak niektóre zachowania utrudniają prowadzenie zajęć i wyciągnąć z tego wnioski.

CHĘĆ DZIELENIA SIĘ WIEDZĄ

Uczniowie klasy pierwszej, dla których zajęcia były przygotowane, wyszli z nich, rozmawiając o tym, czego się nauczyli. Kilka osób zapytało, czy może dołączyć do koła PCK, co jest chyba najlepszym dowodem na to, że zajęcia bardzo im się podobały i chcieliby dowiedzieć się więcej.

Magdalena Pliskowska

II Liceum Ogólnokształcące, Wejherowo

Na początku w formie żartu uczniowie stwierdzili, że ciekawie byłoby uczyć nauczycieli. Ich pomysł spotkał się z moją aprobatą, gdyż wielu nauczycieli z naszej szkoły nie miało jeszcze okazji czynnie pracować z tablicą interaktywną. Za nasz główny cel wyznaczyliśmy sobie pokazanie nauczycielom, że korzystanie z tablicy nie jest trudne, a może doskonale sprawdzić się na zajęciach prowadzonych przez nich.

Łukasz Wilk

Szkoła Podstawowa w Luszowicach

Uczniowie mają swoje pasje, świetnie też poruszają się w świecie nowych technologii. Warto wykorzystać ich wiedzę i umiejętności, zachęcić, by dzielili się tym co wiedzą i potrafią. Dzięki pracy metodą uczymy innych uczniowie dowiadują się, że można uczyć się również od siebie nawzajem.

Odwrócona lekcja

Odwrócona lekcja – jak sama nazwa wskazuje – **odwraca porządek zwykłych szkolnych zajęć**. Uczniowie uczą się w domu, a na lekcji ćwiczą, rozwiązują zadania, weryfikują, powtarzają i ugruntowują wiedzę. Przygotowanie odwróconej lekcji jest dla nauczyciela pozornie łatwym zadaniem – uczniowie uczą się sami, w szkole tylko powtarzają materiał – ale w rzeczywistości wymaga sporo wysiłku oraz umiejętności planowania, przewidywania i moderowania na bieżąco pracy uczniów.

Zadaniem nauczyciela jest przygotowanie odpowiednich **materiałów** dotyczących tematu, który będzie przedmiotem uczniowskich dociekań oraz **instrukcji** wyjaśniającej jakich informacji mają szukać uczniowie, na jakie pytania odpowiedzieć i jakie umiejętności ćwiczyć. Lekcja w szkole ma na celu sprawdzenie, czy uczniowie zrealizowali założone cele i zdobyli wszystkie przewidziane w instrukcji umiejętności i informacje. Nauczyciel powinien tak pokierować procesem uczenia się, aby uczniowie wykształcili nawyki pozwalające na samodzielne i świadome **budowanie zasobu wiedzy**. O **nawykach myślowych** pisaliśmy w rozdziale dotyczącym projektu edukacyjnego.

Metoda odwróconej lekcji powstała w Stanach Zjednoczonych. Pierwotnie, materiałem, na którym pracowali w domu uczniowie, były specjalnie nagrywane przez nauczycieli filmiki-wykłady. Na pewno szczególnie wartościowy będzie dla uczniów autorski materiał przygotowany przez nauczyciela – film, prezentacja czy nagranie audio – ale, proponując uczniom źródła, warto skorzystać z tych już dostępnych – artykułów, stron

internetowych, filmów, nagrań czy książek. Punktem wyjścia do samodzielnych uczniowskich poszukiwań może być też rozmowa czy wizyta w muzeum. Ważne jest, aby uczniowie wiedzieli jakich informacji poszukują i jaki jest cel poszukiwań.

Nauczyciel nie jest tu więc ekspertem, ale **przewodnikiem**, który pokazuje ścieżki myślenia i definiuje zakres materiału do analizy. Uczniowie mogą ograniczyć się do zaproponowanych przez niego źródeł, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby samodzielnie rozwinęli interesujące ich wątki i sięgnęli **poza to, co obowiązkowe**. Dzięki temu rozbudzają swoją **ciekawość** i chęć zdobywania wiedzy. Należy ich do tego zachęcać. Atrakcyjny dla uczniów i dobrze wprowadzony przez nauczyciela temat pomoże już na wstępie zmotywować uczniów do poszukiwań.

Uczniowski sposób myślenia o kolejności zadań wykonywanych w szkole zostaje postawiony na głowie, dlatego **wprowadzenie** do odwróconej lekcji powinno być szczegółowe i wyczerpujące. Istotne jest, aby uczniowie wiedzieli co ich czeka, rozumieli czego wymaga od nich nauczyciel oraz na czym polega metoda, którą będą pracować.

Odwrócone nauczanie – ze względu na swoją nazwę – mylone jest często z metodą uczy my innych. Uczniowie, ucząc innych, zamieniają się rolami z nauczycielem, a ich głównym celem jest przekazanie wiedzy. Pracując metodą odwróconej lekcji, uczniowie koncentrują się przede wszystkim na budowaniu zasobu wiedzy i skupiają się na tych kompetencjach, które są kluczowe dla skutecznego i samodzielnego uczenia się.

Planowanie i wprowadzenie

Warto zadbać o to, aby uczniowie dobrze utrwaliли oraz zakorzenili wiedzę i umiejętności, dlatego zanim przejdą do samodzielnej nauki, powinni

uświadomić sobie, jakie informacje dotyczące danego tematu już posiadają. Można proponować im krótkie ćwiczenie – burzę mózgów, swobod-

na dyskusję czy quiz dotyczący zagadnień związanych z tematem. **Umiejętność odnoszenia się do wcześniejszej wiedzy i doświadczeń** jest jedną z kluczowych kompetencji niezbędnych do samodzielnego uczenia się.

Podczas **planowania** odwróconej lekcji (1), myślenia o **temacie**, określania **celów** nauczyciel powinien zastanowić się, co przekazałby uczniom w czasie zajęć, a jakie ćwiczenia zadałby im do domu. Najistotniejszym etapem przygotowań jest odpowiednie dobranie materiału i opracowanie instrukcji tak, aby uczniowie mogli samodzielnie się przygotować i opanować te wiadomości, które nauczyciel normalnie przekazałby im na lekcji.

Instrukcja do pracy w domu – przynajmniej na początku, zanim uczniowie przywykną do odwróconej lekcji – powinna zawierać wszystkie elementy, które pomogą im w kształtowaniu samodzielności myślenia i uczenia się. Warto w niej uwzględnić nie tylko pytania pomocnicze związane bezpośrednio z tematem lekcji (np. przejrzyj strony internetowe i poszukaj ciekawostek na temat obrazu Leonarda da Vinci *Dama z łasiczką*; przeczytaj tekst i wynotuj, jakie były pośrednie powody wybuchu drugiej wojny światowej; obejrzyj film, na podstawie którego uzupełnisz zdanie oraz przyporządkujesz nazwy środków artystycznych do podanych definicji), lecz także zwrócić uwagę uczniów na nawyki myślowe, **umiejętność krytycznego oceniania informacji** oraz **dokumentowania pracy** wraz z tworzeniem poprawnej **bibliografii** wykorzystanych materiałów.

W świecie natłoku wiadomości jedną z kluczowych umiejętności jest selekcjonowanie informacji, mądre i świadome ocenianie wiarygodności źródeł oraz **oddzielanie faktów od subiektywnych opinii** autorów. Czy materiał zawiera poszukiwane informacje? Czy autor stara się być rzetelny i przedstawia różne punkty widzenia? Czy jesteś w stanie zweryfikować kim jest autor, czy publikuje również w innych miejscach, czy specjalizuje się w tym właśnie temacie? Czy portal, z którego pochodzi artykuł, publikuje

również artykuły innych godnych zaufania specjalistów? Kilka **pytań pomocniczych**, zamieszczonych w instrukcji nauczyciela, pomoże uczniom poruszać się po zasobach sieci w bardziej świadomy sposób. Pytania powinny być dostosowane do wieku i poziomu zaawansowania uczniów. W pracy z najmłodszymi nieoceniona będzie pomoc rodziców.

Uczniowie powinni również wypracować nawyk tworzenia bibliografii. Jeśli jest na to czas, warto poświęcić lekcję na rozmowę o prawie autorskim. Już najmłodsi uczniowie powinni mieć świadomość jak ważne jest poszanowanie **własności intelektualnej** i umieć zapisać podstawowe informacje dotyczące źródeł, z których korzystają, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów pochodzących z sieci. Jeśli nie ma czasu, aby dokładnie omówić powyższe tematy z uczniami, dobrze jest zasady tworzenia bibliografii uwzględnić w instrukcji do odwróconej lekcji. Podstawowe zasady opisywania źródeł zostały zebrane w publikacji Marcina Grudnia *Netografia w szkole czyli koniec z... „Źródło Internet”* – poradnik dla nauczycielek i nauczycieli.

Dobrze już na etapie planowania zajęć ustalić z uczniami w jaki sposób mogą **komunikować się** z nauczycielem w czasie samodzielnej pracy – czy wątpliwości będą zgłaszać mailowo, z wykorzystaniem platformy e-learningowej, mediów społecznościowych, blogów czy komunikatorów. Jeśli jest taka potrzeba, można zaplanować spotkanie w szkole. Ważne jest, aby uczniowie czuli, że mają wsparcie nauczyciela i mogą się do niego zwrócić o pomoc. Ma to szczególne znaczenie w czasie pierwszych odwróconych lekcji. Kiedy metoda nie jest jeszcze przez uczniów oswojona, mogą się czuć zagubieni czy niepewni.

Odwrócić można jedną lekcję, można też pracować przy użyciu tej metody regularnie. W Szkole z Klasą 2.0 nauczyciele wybierający metodę odwróconej lekcji przygotowują **cykl** trzech zajęć prowadzonych tą metodą. Dzięki temu nauczyciel może sprawdzić, czy uczniowie robią postępy w samodzielnym uczeniu się i poszukiwaniu

wiedzy, czy uważniej czytają, lepiej wnioskuje i szanują prawa autorskie. Odwrócona lekcja nie jest na początku metodą łatwą, stawia na głowie część uczniowskich i nauczycielskich przyzwyczajęń, a skuteczna praca z wykorzystaniem tej

metody wymaga czasu, cierpliwości i konsekwencji. Rezultaty są jednak warte podjętego wysiłku, a instrukcje nauczyciela, w miarę zyskiwania przez uczniów samodzielności, mogą stać się mniej szczegółowe.

Praca w domu

Uczniowie postępują zgodnie z instrukcjami nauczyciela – poszukują odpowiedzi na pytania, definiują określone pojęcia, zbierają konkretne informacje, ale należy ich również zachęcać **do prowadzenia własnych poszukiwań** i rozwijania wątków, które szczególnie ich zainteresują. Samodzielna praca uczniów może przebiegać wielorako i jej kształt zależy od ustaleń uczniów z nauczycielem. Uczniowie mogą pracować samodzielnie lub w zespołach.

Szpecially cenne są samodzielne poszukiwania uczniów – znalezione przez nich ciekawostki, dodatkowe informacje czy źródła. Warto podkreślić, jak istotne jest **dokumentowanie** tych poszukiwań – notowanie ciekawych zagadnień, pomysłów i budowanie bazy źródeł. Taka baza może być

przydatna zarówno dla nauczyciela, jak i dla innych uczniów. Udostępnienie swoich materiałów kolegom – na przykład poprzez zamieszczenie dokumentu w chmurze – kształtuje w uczniach chęć dzielenia się zgromadzoną przez siebie wiedzą.

Nauczyciel może również przygotować **karty pracy**. Są one especially pomocne na początku, kiedy metoda odwróconej lekcji nie jest jeszcze naturalnym sposobem pracy, a uczniowie uczą się dopiero jak samodzielnie zdobywać i porządkować wiedzę. Karty mogą zawierać pytania pomocnicze i wskazówki, ale również ćwiczenia i zadania do rozwiązania. Dzięki pracy z ćwiczeniami uczniowie mogą samodzielnie weryfikować, czy udało im się znaleźć i zrozumieć wszystkie informacje.

Praca w klasie

Kolejnym elementem odwróconej lekcji są zajęcia, na których uczniowie **porządkują, ćwiczą i utrwalają** zdobyte wiadomości. Zadaniem nauczycie-

la jest takie przygotowanie lekcji, aby uczniowie mogli zweryfikować swoją wiedzę i sprawdzić ją w praktyce. Dobrze jest przygotować zajęcia

w atrakcyjny sposób, tak by zastosować jak najwięcej metod wykorzystania wiedzy – zorganizować quiz o najważniejszych zabytkach Londynu, grę miejską z elementami wiedzy o małej ojczyźnie, grę „Milionerzy” dotyczącą budowy komórki.

Praca w szkole domyka odwrócony cykl zajęć. Uczniowie chętnie uczestniczą w lekcji, do której solidnie się przygotowali, ponieważ czują, że są **aktywnymi uczestnikami** procesu zdobywania wiedzy. Odwrócona lekcja buduje w uczniach poczucie odpowiedzialności za to czy i w jakim stopniu są przygotowani do zajęć. Ci, którzy nie wykonali zadania domowego, nie mogą w pełni uczestniczyć w praktycznych ćwiczeniach w cza-

sie lekcji. Atrakcyjna forma ćwiczeń będzie dodatkową motywacją do zaangażowania się w samodzielną pracę w szkole.

Bardzo ważnym elementem jest **podsumowanie** pracy metodą odwróconej lekcji. Uczniowie powinni mieć okazję do przeanalizowania swojej pracy i wyciągnięcia wniosków. Warto zwrócić uwagę uczniów na nawyki myślowe, które były w samodzielnej pracy przydatne i zapytać co sprawiło im szczególną trudność. Cykliczna praca metodą odwróconej lekcji pozwoli uczniom doskonalić umiejętności samodzielnego uczenia się i świadomego budowania wiedzy.

-
- (1) Początkowo uporządkowanie zadań ucznia i nauczyciela może być kłopotliwe. Dlatego warto dobrze zaplanować wszystkie elementy, zdefiniować cele, oraz określić role uczniów i nauczyciela na każdym etapie realizacji zadania ([załącznik 4](#)).

OCZAMI NAUCZYCIELI

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PROCES UCZENIA SIĘ

Uczniowie zaczęli dostrzegać, że uczą się sami, zaś nauczyciel (nieważne czy prowadzący zajęcia, czy np. ten z filmu) jest po to, by pomóc zrozumieć, pokazać którą drogą iść, aby dojść do celu. Samo pokonanie tej drogi zależy od nich samych. Sami muszą decydować, czy chcą się nauczyć danej umiejętności, czy osiągnąć wiedzę na określony temat. Przyznali, że najwięcej się nauczyli sami, że warto się uczyć, że jak nauczyciel coś mówi to się nie traktuje tego jako jego trud, tylko obowiązek, i słuchają często niedokładnie. Gdy sami do czegoś doszli, bardziej to szanują, są bardziej pewni swojej wartości, swoich możliwości.

Lekcja ma ograniczenia czasowe i kiedy nauczyciel wprowadza nowe rzeczy, w klasie są osoby, które w różnym tempie przyswajają wiedzę. Jeśli nauczyciel widzi, że większość wie o co chodzi, to przechodzi dalej, a słabsi uczniowie wstydzą się przyznać, że nie rozumieli, a to pogłębia tylko ich zaległości. Gdy pracują samodzielnie, mogą pracować we własnym tempie, mają tyle czasu, ile im potrzeba.

Agnieszka Machnio

Szkoła Podstawowa w Krzywdzie

Uczniowie wiedzą już, na czym polega istota odwróconej lekcji, mają świadomość, że jeżeli nie wykonają w domu zadań wyznaczonych przez nauczyciela, nie będą w stanie brać udziału w szkolnych zajęciach.

Monika Kubalska

Gimnazjum w Komornikach

Praca metodą odwróconej lekcji pozwala nauczycielowi na zaszczepienie w uczniach poczucia odpowiedzialności za swoją pracę. Przygotowanie materiału do zajęć praktycznych, opanowanie konkretnych umiejętności czy wiadomości jest zadaniem, z którym uczeń musi zmierzyć się sam – według wytycznych nauczyciela. Jeśli uczeń nie wykona zadania domowego nie będzie również mógł w pełni uczestniczyć w zajęciach praktycznych.

WYSZUKIWANIE I WERYFIKOWANIE INFORMACJI

Praca domowa zadawana w tradycyjny sposób, po lekcji, ma na celu utrwalenie zdobytych wiadomości. Jednakże nie jesteśmy w stanie sprawdzić, jak uczeń ją odrabiał, czy z czyjąś pomocą, czy korzystał z internetu... (...)

Metoda odwróconej lekcji pozwala na zweryfikowanie wiadomości nabytych podczas odrabiania pracy domowej. Poza tym, jeśli uczniowie nagminnie korzystają z internetu i nie jesteśmy w stanie im tego zabronić, to naszą rolę jest wskazać miejsca, z których warto korzystać.

Agnieszka Machnio

Szkoła Podstawowa w Krzywdzie

W instrukcji do zadania nauczyciel proponuje uczniom materiały – w tym często źródła internetowe. Warto porozmawiać z uczniami o tym, jakim kluczem kierowaliśmy się przy doborze źródeł, co świadczy o wiarygodności zawartych w nich informacji, jak szukać rzetelnych źródeł na dany temat i jak to weryfikować.

DOCIEKLIWOŚĆ I CIEKAWOŚĆ

Po przekazaniu pracy domowej nie kontaktowałam się z uczniami. Dopiero na lekcji rozmawialiśmy o tym, jak pracowali w domu. Dowiedziałam się, że niektórzy z nich, aby dokładniej zapoznać się z tematem, oglądali inne wyszukane przez siebie filmy oraz zaglądali do zeszytu z klasy drugiej.

Monika Kubalska

Gimnazjum w Komornikach

Dobrze jest zachęcać uczniów, aby wychodzili poza ramy przygotowanych przez nauczyciela materiałów i prowadzili własne poszukiwania. Zajęcia praktyczne dają możliwość zweryfikowania zdobytych przez nich informacji i źródeł, z których korzystali.

UMIEJĘTNOŚĆ SAMODZIELNEGO UCZENIA SIĘ

Uczniowie przyznali zgodnie, że tak naprawdę to sami się uczą, a nie uczy ich nauczyciel. Nauczycielem może być książka, film, instrukcja. Nauczyciel jest jakby drogowskazem, który może pokazać drogę dojścia do celu, ale samo przejście tej drogi należy już do nich, sami muszą zdecydować czy chcą się nauczyć jakiejś umiejętności. Wiedzą też, że mogą poszukiwać własnych dróg, ale wtedy łatwo pobłądzić, zwłaszcza gdy nie jest się wyposażonym choćby w podstawowe wiadomości i umiejętności. (...)

Odwrócona lekcja wymaga więcej czasu i zaangażowania zarówno ze strony nauczyciela (zaplanowanie pracy, przygotowanie instrukcji, monitorowanie pracy, weryfikacja), jak i ze strony uczniów. Zaangażowanie uczniów przekłada się na wzrost ich motywacji, samodzielności, lepsze zrozumienie tematu i daje gwarancję trwałości zdobytej wiedzy i umiejętności, a przede wszystkim satysfakcji z własnych osiągnięć. (...) I tak jak każdy człowiek ma swoje sposoby na wykonywanie tej samej czynności, tak każdy uczeń preferuje inny sposób uczenia się. Do nauczyciela należy znajdowanie metod dotarcia do ucznia. Myślę, że jedną z nich może być odwrócona lekcja.

Agnieszka Machnio

Szkoła Podstawowa w Krzywdzie

Wykształcenie u uczniów umiejętności samodzielnego uczenia się wymaga czasu i cierpliwości. Dlatego warto zdecydować się na przeprowadzenie cyklu lekcji prowadzonych tą metodą. Dzięki temu nauczyciel może monitorować postępy uczniów i dostosowywać kolejne odwrócone zajęcia do ich potrzeb.

ŚWIADOME BUDOWANIE WIEDZY

Uwrażliwiłam także uczniów, że skoro kolejna lekcja będzie dotyczyła mnożenia ułamków dziesiętnych, konieczna jest umiejętność mnożenia liczb naturalnych, zarówno sposobem pamięciowym, jak i pisemnym, więc trzeba sobie odświeżyć zasoby wiedzy. Przypomnienie wiadomości było częścią pracy domowej, bez tego nie poradziłiby sobie ze zleconymi zadaniami.

Agnieszka Machnio

Szkoła Podstawowa w Krzywdzie

Jedna z uczennic rozpoczęła pracę od próby samodzielnego rozwiązania układów metodą podstawiania i okazało się, że wszystko pamięta, więc film nie był potrzebny.

Monika Kubalska

Gimnazjum w Komornikach

Zanim uczniowie przejdą do nowych zagadnień, powinni poświęcić chwilę na refleksję nad tym, co już wiedzą i zastanowić się, jak powiązać tę wiedzę z nowymi wiadomościami. Warto przygotować kilka wskazówek czy pytań pomocniczych, które pomogą uczniom dobrze zakorzenić nowo zdobytą wiedzę.

MOTYWACJA DO PRACY

Jakie dostrzegam zmiany po trojgu zajęć metodą odwróconą? Bardzo dobre dla każdego nauczyciela – uczniowie uważają, że takie zajęcia przyspieszają proces przyswajania wiedzy i bez grymaszenia przystępują do działania. Jaki z tego morał – mamy inteligentnych i chętnych uczniów tylko sami musimy stać się kreatywni i lubić to co robimy. (...)

Zaangażowanie uczniów przekłada się na wzrost ich motywacji, samodzielności, lepsze zrozumienie przez nich tematu i daje gwarancję trwałości zdobytych umiejętności, a przede wszystkim satysfakcji z własnych osiągnięć.

Agnieszka Machnio

Szkoła Podstawowa w Krzywdzie

Dlaczego podoba mi się idea odwróconej lekcji? Czas, który muszę poświęcić na przedstawienie wiadomości (teoria) mogę wykorzystać na rozwiązywanie zadań, gry i zabawy (praktyka). Zaangażowanie uczniów w proces zdobywania wiedzy jest bezcenne, a wykorzystanie narzędzi TIK w procesie uczenia już niedługo stanie się nieodzownym elementem. Dlatego warto!

Katarzyna Beca

Gimnazjum nr 56, Poznań

Samodzielne poszukiwanie wiadomości, które będą stanowić punkt wyjścia do zajęć w szkole sprawia, że uczniowie czują się częścią procesu zdobywania wiedzy. Jeśli lekcja weryfikująca informacje przygotowane w domu jest przeprowadzona w sposób ciekawy i atrakcyjny dla uczniów, chętnie zaangażują się oni w odrobienie kolejnej pracy domowej.

UFoN – Uczniowskie Forum Naukowe

Klucz do dobrej prezentacji to ciekawa opowieść. Składa się na nią wiele czynników, a najlepsi opowiadacze wiedzą, jak wiele pracy stoi za pozornie lekko podaną historią. Warto uczyć uczniów jak występować publicznie. Jest to umiejętność niezbędna w dzisiejszym świecie.

Uczniowskie Forum Naukowe – bo tak rozszyfruje się ten kosmiczny skrót – to metoda rozwijająca u uczniów umiejętność przedstawiania wyników swojej pracy w ciekawej i spójnej formie. UFoNy to krótkie, kilku lub kilkunastominutowe wystąpienia na dowolny temat, przypominające te z konferencji TED (1), w czasie których ludzie nauki, sztuki, kultury czy polityki opowiadają zebranym o tym, czym się zajmują **w ciekawy i zrozumiały sposób**. Mówcy zapraszani na konferencję TED to prawdziwi pasjonaci i wizjonerzy. Zachęcamy nauczycieli, aby, przygotowując z uczniami wystąpienia, starali się **rozwijać ich pasje i zainteresowania**.

Rolą nauczyciela jest, by możliwie jak najlepiej – korzystając z własnych doświadczeń i dostępnych zasobów – przygotować uczniów do publicznego prezentowania. Aby uczniowie mogli z przygotowań najlepiej skorzystać i konsekwentnie budować swój warsztat prezentującego, dobrze jest podzielić działania na trzy części: **zajęcia wprowadzające, lekcję z kamerą** – w czasie której uczniowie nagrywają a następnie przeanalizują swoje wypowiedzi – oraz **wystąpienia na forum** –

publiczną prezentację przygotowanych opowieści przed szerszym audytorium. Taki podział gwarantuje, że wszyscy uczniowie będą mieli okazję rozwinąć swoje umiejętności publicznego występowania. Ci, którzy nie będą czuć się na siłach, aby wystąpić przed większą publicznością, ograniczą się do dwóch pierwszych etapów pracy. Chętni czy wybrani – sposób doboru występujących zależy od ustaleń uczniów i nauczyciela – powinni mieć okazję skonfrontowania się z audytorium – swoimi kolegami ze szkoły, rodzicami czy lokalną społecznością.

Nauczycieli, którzy zdecydują się na pracę z uczniami metodą UFoNów, zachęcamy, aby ograniczyli wszystko, co wykracza poza samą opowieść prezentującego. Oczywiście – czasem kilka slajdów czy, w przypadku młodszych dzieci, rekwizytów, może znacznie ułatwić czy ubarwić opowiadanie. Ważne, aby **ciężar położyć na słowie mówionym (2)**. Przygotowując wystąpienia, uczniowie często po raz pierwszy mają okazję zobaczyć jak to się robi – ile pracy, przygotowań i ćwiczeń wymaga opracowanie materiału tak, aby porwać publiczność. Dzięki temu odczarowuje się mit, że dobry mówca buduje swoje wystąpienie wyłącznie na krasomówczym talencie. Czasem w czasie pracy nad UFoNami ujawniają się ukryte zdolności uczniów, którzy zazwyczaj pozostają w cieniu bardziej odważnych kolegów. Oparcie wystąpienia na tym, co ich naprawdę interesuje, uwalnia pokłady **zaangażowania i kreatywności**.

Lekcja wprowadzająca

Podczas lekcji wprowadzającej lub wprowadzających uczniowie dowiadują się, że będą pracować metodą UFoNów i poznają ich specyfikę. Wtedy wybierają **tematy** swoich wystąpień. Nauczyciel powinien przygotować **listę propozycji** tematów, dobrze jednak, aby był otwarty na zainteresowania i propozycje uczniów. Ważne jest, aby tematy wy-

stąpienia były tak sformułowane, by nie były oczywiste, a jednocześnie dawały uczniom możliwość przeanalizowania i opisanie pewnych zjawisk (3).

W zależności od czasu i możliwości, którymi dysponuje nauczyciel, etap wprowadzenia może być bardziej lub mniej rozbudowany. Wersja minimum

zakłada przygotowane przez nauczyciela zajęć o **wystąpieniach publicznych**, w czasie których krótko poruszy te wątki, na które należy szczególnie zwrócić uwagę. Ważne jest, aby uczulić uczniów na **różne aspekty** które mają wpływ na dobre wystąpienie, zarówno związane bezpośrednio z językiem i konstrukcją wypowiedzi, z głosem i dykcją, selekcjonowaniem informacji, jak i na metody radzenia sobie ze stresem czy dobierania stroju do rodzaju wystąpienia. Dobrym punktem wyjścia jest obejrzenie z uczniami prezentacji przeprowadzonej przez dwóch różnych mówców i stworzenie listy dobrych i złych praktyk występującego.

Zachęcamy do tego, aby tę właśnie część rozbudować i pozwolić uczniom **popracować nad możliwie największą liczbą części składowych dobrego wystąpienia**, wykorzystując umiejętności grona pedagogicznego, rodziców czy członków lokalnej społeczności. O pomoc można poprosić nauczycieli innych przedmiotów – polonistę, który pomoże popracować nad językiem czy opiekuna szkolnego kółka teatralnego, który poćwicz z uczniami dykcję oraz podpowie jak radzić sobie ze stresem przed wystąpieniem scenicznym. Osobą, która często musi występować publicznie jest również dyrektor szkoły i ją/jego również warto zaprosić do współpracy. Dobrze jest pomyśleć o **współpracy** z lokalnym domem kultury, poradnią psychologiczną, teatrem czy kościołem – słynący z dobrych kazań ksiądz może być świetnym przykładem mówcy, a pani psycholog na pewno podrzuci kilka trików na opanowanie tremy. War-

to też dowiedzieć się, czy wśród rodziców naszych uczniów nie ma kogoś, czyja wiedza i umiejętności mogłyby okazać się przydatne. Może znajdzie się dziennikarz lub polityk, który uchyli rąbka tajemnicy swojego warsztatu.

W czasie zajęć przygotowawczych warto ćwiczyć z uczniami swobodne mówienie, improwizowanie, tworzenie opowieści. W ten sposób uczniowie **budują łatwość wypowiadania się**, rozwijają **słownictwo i wyobraźnię**. Można zaproponować im grę typu kalambury lub wymyślanie na bieżąco historii na dowolny temat. Ważne jest, aby oswoić uczniów ze swobodnym i płynnym mówieniem w sytuacjach publicznych.

Kiedy uczniowie zrozumieli już swoje zadanie i wybrali temat wystąpienia, nauczyciel powinien ustalić, kiedy odbędzie się lekcja z kamerą. Uczniowie muszą wiedzieć, **ile czasu** mają na przygotowanie wystąpienia i ile powinno ono trwać. Proponujemy, by starali się zamknąć swój temat w **trzy- do pięciominutowej** wypowiedzi. W zależności od liczby osób realizujących zadanie należy zaplanować odpowiednią ilość czasu na nagranie, odtworzenie i omówienie wystąpień uczniów. Często będzie to więcej niż jedna godzina lekcyjna.

Podczas przygotowań uczniowie powinni mieć możliwość na bieżąco konsultować się z nauczycielem, zadawać pytania i wyjaśniać wątpliwości. Warto ustalić z uczniami, jak i kiedy będą mogli liczyć na pomoc nauczyciela.

Lekcja z kamerą

W czasie lekcji z kamerą każdy z uczniów powinien mieć szansę wystąpić, a jego wystąpienie powinno zostać **zarejestrowane i omówione**. Warto wcześniej ustalić z uczniami, jaki **sprzęt** będzie potrzebny do realizacji tego zadania. Można skorzystać ze szkolnej kamery czy mikrofonu, ale sprawdzi się również telefon z funkcją nagrywania. Dobrze jest wcześniej upewnić się, czy dźwięk jest wystarczająco dobry i materiał nadaje się do analizowania. Warto też zastanowić się, w jaki sposób filmiki będą pokazywane na forum klasy – czy wystarczy ekran komputera, a może w szkole jest rzutnik, z którego można skorzystać. O pomoc w lekcji można poprosić nauczyciela informatyki lub – szczególnie w przypadku młodszych dzieci – kogoś z rodziców.

Praca z kamerą to sprawdzony sposób pozwalający na spojrzenie na siebie z perspektywy i przeanalizowanie mocnych i słabych stron swojego wystąpienia. Dobre **omówienie** nagrań może być dla uczniów bardzo cenne i rozwijające. Analiza

wystąpień powinna odbywać się na forum, a **informacja zwrotna** – od nauczyciela i kolegów – udzielana zgodnie z zasadami oceniania kształtującego, ze zwróceniem uwagi na plusy i możliwości potencjalnego rozwoju.

Dobrze jest zadbać o **przyjazną atmosferę** w klasie. Wystąpienie przed kamerą będzie dla wielu uczniów doświadczeniem stresującym. Nauczyciel może dać dobry przykład i wystąpić jako pierwszy ze swoją kilkuminutową prezentacją.

Kulminacją przygotowań są wystąpienia przed publicznością. To od uczniów i nauczyciela zależy, jakie będą kryteria wyboru – występują najlepsi, chętni czy wybrani przez kolegów. Nie wszyscy uczniowie będą gotowi, nie wszyscy będą chcieli wziąć udział w publicznej prezentacji. Warto namawiać uczniów do przełamania tremy i podjęcia wyzwania, nie należy jednak nikogo zmuszać, jeśli nie czuje się na siłach.

Wystąpienia na forum

Dla szkół biorących udział w programie Szkoła z Klasą 2.0 wydarzeniem, w czasie którego najczęściej prezentowane są uczniowskie UFoNy jest Szkolny Festiwal 2.0, impreza podsumowująca pracę szkoły w programie w danym roku. Publiczność stanowi wtedy społeczność szkolna oraz zaproszeni goście. Prezentacje UFoNów można połączyć ze świętem szkoły czy lokalnym piknikiem, można zorganizować specjalny szkolny pokaz dla kolegów lub rodziców albo zaprezentować umiejętności uczniów w bibliotece czy domu kultury na specjalnie zorganizowanym pokazie. Ważne jest, aby uczniowie **mieli okazję pokazać się szerszej publiczności**. Rolą nauczyciela jest wesprzeć uczniów na ostatniej prostej i pomóc im dopracować wystąpienie. Nauczyciel powinien służyć mówcom radą tak, aby mogli zaprezentować się z jak najlepszej strony.

Przed wystąpieniem warto sprawdzić sprzęt, jeśli uczniowie będą z niego korzystać. Nic tak nie wybija z rytmu jak niedziałający mikrofon czy zacinająca się prezentacja. Dobrze też pomyśleć o przeprowadzeniu próby, aby uczniowie mogli oswoić się z miejscem, w którym będą się prezentować. Jeśli jest taka możliwość, warto **zarejestrować** wystąpienia uczniów. Taki materiał będzie dla nich dobrym punktem wyjścia do przygotowywania kolejnych wystąpień.

Zakończeniem całości powinno być **podsumowanie pracy** uczniów. Z czego są zadowoleni? Co chcieliby poprawić? Co było dla nich najbardziej stresujące? Z czym poradzili sobie zaskakująco łatwo? Jeśli jest taka możliwość, warto przeprowadzić ankietę wśród publiczności. Opinie słuchaczy mogą okazać się bardzo cenne zarówno dla uczniów, jak i dla nauczyciela.

- (1) Motto konferencji TED (ang. Technology, Entertainment and Design) brzmi *ideas worth spreading* – pomysły warte rozpowszechniania. Zachęcamy do odwiedzenia strony www.ted.com i obejrzenia inspirujących wystąpień pasjonatów z całego świata. Część filmów opatrzone polskimi napisami. Materiał znaleziony na stronie TED może być punktem wyjścia do przeprowadzenia lekcji wprowadzającej w ramach UFoNa.
- (2) Nawet najpiękniejsza prezentacja wykonana w nowoczesnym programie nie zastąpi dobrego mówcy. Jeśli decydujemy się za przygotowanie slajdów towarzyszących naszej wypowiedzi, zrobmy to rozsądnie i z umiarem.
- (3) Uczniowskie Forum Naukowe to metoda, którą możemy zastosować na każdym przedmiocie. Klucz do sukcesu tkwi w takim sformułowaniu tematu, który da punkt wyjścia do zbudowania ciekawej historii (**załącznik 5**).

OCZAMI NAUCZYCIELI

UDZIELANIE INFORMACJI ZWROTNEJ

*Dla mnie jako nauczyciela najważniejsze jest to, że dzieci poprzez zabawę uczyły się. Że próbowały się wzajemnie wspierać. I, co najważniejsze, w niedoskonałościach próbowały znaleźć pozytywy. Już wiedzą, że najpierw chwali-
my, a potem nie krytykujemy, ale pomagamy.*

Zaskakujące było dla mnie to, jak uczniowie szybko wykrywają nieścisłości i błędy, chyba intuicyjnie.

Marzena Grzegorzcyk

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi w Nowych Skalmierzycach

Jak już wspominałam, po każdym wystąpieniu następowało wspólne omówienie. Informacja zwrotna udzielana przez uczniów była bardzo życzliwa, a krytyczne uwagi nacechowane konstruktywnymi poradami. Najczęstszym błędem uczniów było zbyt szybkie mówienie lub za krótkie wystąpienia. W takich sytuacjach uczniowie słuchający natychmiast podsuwali pomysły na wydłużenie prezentacji – czy to przez dodatkowe treści, czy przez filmy lub doświadczenia jakimi można by wzbogacić pokaz. Kilka wystąpień było zbyt skomplikowanych dla naszych docelowych odbiorców, czyli uczniów szkoły podstawowej. W takich przypadkach uwagi pozwoliły prelegentowi na uproszczenie wypowiedzi.

Anna Nowicka

Gimnazjum nr 2, Września

W czasie lekcji z kamerą uczniowie oglądają nagrania ze swoich wystąpień i wspólnie je analizują. Warto zadbać o to, aby byli przygotowani do odpowiedniego udzielania informacji zwrotnej.

SAMODOSKONALENIE I PRACA NAD WARSZTATEM PREZENTUJĄCEGO

Trudno było mi, mimo wcześniejszych zajęć o publicznych wystąpieniach, uświadomić uczniom, że mówią zbyt szybko. Dopiero gdy zobaczyli na tablicy zapis z kamery ze swoją prezentacją, zrozumieli ten błąd.

Anna Nowicka

Gimnazjum nr 2, Września

Myszę, że sama się kiedyś sfilmuję :) To ciekawe doświadczenie. Nagrania są bardzo dobrym i bezlitosnym sposobem, by zobaczyć siebie z boku. Było dla mnie zaskoczeniem, że uczeń, który jest świetnie przygotowany i na co dzień ma łatwość wypowiadania się, staje przed kamerą i po kilku zdaniach nagle milknie: „Proszę pani, dziura w mózgu, brakuje mi słów!”... Uczniowie byli w większości swobodni przed kamerą, ale trudno im prowadzić opowieść w sposób płynny, bez kłopotliwych przerw. Gdy pozwalałam im mieć przy sobie notatki, łatwiej było skierować myśli na nowo na właściwe tory.

Małgorzata Szeszko

Gimnazjum nr 2, Mosina

Na sukces prezentującego składa się wiele elementów, a wybitni mówcy wiedzą, ile pracy stoi za dobrze przygotowaną prezentacją. Wystąpień publicznych można się nauczyć i uczniowie powinni wiedzieć, jakie umiejętności powinni ćwiczyć, aby lepiej prezentować.

PANOWANIE NAD STRESEM

Bardzo trudne było przygotowanie uczniów do właściwego odbioru reakcji słuchaczy i opanowania tremy. (...) Zapropo-
nowałam zatem tej części uczniów, którzy nie potrafią pokonać pewnych trudności, aby przedstawili swoją pracę
w postaci posterów podczas festiwalu (tzw. sesja posterowa, bez konieczności wykluczenia pewnej grupy uczniów).

Beata Mazur

Gimnazjum nr 2, Mosina

Najważniejszym elementem przeprowadzonej lekcji z kamerą było z pewnością przekonanie uczniów, że publiczne występowanie nie jest takie trudne. Uważam, że częstsze powtarzanie takich zajęć pozwoliłoby właściwie przygo-
tować uczniów do różnego rodzaju egzaminów, ułatwiłoby także funkcjonowanie na co dzień w różnych sytuacjach

komunikacyjnych. To wreszcie doskonałe ćwiczenie służące kształceniu ważnej umiejętności polonistycznej, jaką jest poprawne tworzenie przekazu mówionego. Trudne okazało się przełamanie tremy, nadanie wypowiedzi odpowiedniej ekspresji.

Małgorzata Skowrońska-Bizan

Szkoła Podstawowa w Kobylnicy

Opanowanie stresu w sytuacji publicznego występu przyda się uczniom i w szkole, i w życiu. Warto się w tym ćwiczyć. Lekcja z kamerą daje wszystkim szansę na spróbowanie swoich sił. Uczniów można namawiać do wystąpień na forum, należy jednak pamiętać, że nie wszyscy są na taką dawkę stresu gotowi.

BUDOWANIE HISTORII

Młodsze dzieci miewają trudności z komponowaniem dłuższych wypowiedzi pisemnych, choć potrafią zaskakująco dobrze odnaleźć się w roli opowiadacza. W swoich działaniach wykorzystaliśmy to również, nagrywając opowieści dzieci tworzone na bieżąco. Następnie pracowały one z nagrany materiał. Miały możliwość obejrzenia siebie, wycięcia niektórych fragmentów, dogrania uzupełnienia, pracowały na konkretach.

Wskazówki:

- » korzystajmy z możliwości oferowanych przez otoczenie; w gronie rodziców uczniów, znajomych, mogą znaleźć się osoby zajmujące się publicznymi prezentacjami,
- » twórzmy UFONy razem z dziećmi; nagrywajmy siebie prowadzącego/prowadzącą lekcję, obejrzymy wspólnie i pozwólmy dzieciom zabawić się w krytyków i cenzorów ;-),
- » bawmy się UFOm, pozwólmy sobie śmiać się z własnych błędów.

Karolina Żelazowska

Edukacja Domowa w Dywitach

Najważniejsze, aby każdy uczeń miał temat, w którym dobrze się poczuje i będzie miał o czym mówić. Trudno jednak dopasować taki temat, bez udziału ucznia chyba się nie da. Musiałam wyciągać z uczniów, co daje im satysfakcję, co lubią. Przykładem jest Mateusz, który, jak się okazało, uwielbia naprawiać rower, a po chwili stwierdziliśmy, że lubi też naprawiać inne rzeczy. Wspólnie ustaliliśmy roboczy tytuł „Dlaczego lubię naprawiać?” Zdaje sobie sprawę, że wiele tematów moich uczniów nie będzie związanych z nauką, bo to ich nie interesuje; niektórzy nie radzą sobie z rozumieniem tekstu pisanego. Ale jeśli w ciągu 3 minut zainteresują słuchaczy swoim opowiadaniem, będę zadowolona.

Danuta Chwastek

Szkoła Podstawowa nr 6, Inowrocław

Dobrze opowiedziana historia wciąga słuchacza i utrzymuje jego uwagę do ostatniego zdania. Wypowiedź ustną buduje się zupełnie inaczej niż pisemną, dlatego warto ćwiczyć z uczniami swobodne mówienie, improwizowanie i operowanie słowem.

WZMACNIANIE PEWNOŚCI SIEBIE

Najistotniejsze było dla mnie przekonanie uczniów do tego, że mogą samodzielnie i swobodnie przedstawiać swoją wiedzę. Potrafią również zainteresować innych swoim wystąpieniem i bronić swojego zdania właściwymi argumentami. (...)

Niewątpliwie najważniejszą kwestią było dla mnie zaangażowanie w zadanie całej klasy. Zachęcenie uczniów słabszych i niechętnych wystąpieniom do innych czynności powoduje, że czują się zauważeni i dowartościowani.

Beata Mazur

Gimnazjum nr 2, Mosina

Uczestnicy sesji po zakończonym wystąpieniu zadawali pytania prelegentom. Dzięki temu uzyskaliśmy atmosferę prawdziwej sesji naukowej. Zdarzały się pytania, na które uczniowie nie potrafili odpowiedzieć, wówczas obiecywali, że będą dalej badać temat. W innych przypadkach odsyłali do wystąpienia koleżanki lub kolegi, którzy mieli prezentować te treści w następnym wystąpieniu.

*Z każdą chwilą sesji nasi prelegenci nabierali pewności siebie, ale nie bali się również powiedzieć, że pewnych rzeczy jeszcze nie wiedzą. Z dużą swobodą pokazywali wykonane przez siebie rekwizyty: miecze, tarcze, stroje itp. Opo-
wiadali o ich konstruowaniu i źródłach, z których czerpali informacje.*

Beata Mazur

Gimnazjum nr 2, Mosina

Warto jest zadbać o to, aby wystąpienia na forum odbywały się w komfortowej atmosferze. Dobre przygotowanie, odpowiednio przeprowadzona ocena koleżeńska w czasie lekcji z kamerą i solidna praca nad wybranym tematem, a w efekcie udany występ, znacznie wzmacniają pewność siebie i poczucie własnej wartości. Rolą nauczyciela jest dołożyć wszelkich starań, aby na każdym z etapów uczniowie mogli się rozwijać i wzmacniać swoje umiejętności.

ROZBUDZANIE PASJI I ZAINTERESOWAŃ

Uczniowie sami przygotowali tematy swoich prelekcji oraz ich treść. Dodatkowo Ola, przedstawiająca temat „Modnie, sztywnie i wygodnie” korzystała z pomocy trzech koleżanek, które prezentowały na sobie stworzone przez nią kreacje. Te same uczennice wystąpiły w prezentacji Wiktorii („Czy muzyka ułatwia życie?”), śpiewając ułożoną przez nią piosenkę. (...)

Myślę, że bardzo dobrym pomysłem było pozostawienie w gestii uczniów wyboru tematu. To ważne, aby dzieci mogły opowiadać o swoich prawdziwych pasjach i zainteresowaniach, wtedy mogą się naprawdę zaangażować. Po pierwszym etapie, gdy uczniowie zaprezentują już swoją wersję, dobrze jest przekazać im swoje opinie i rady, ale w taki sposób, aby ich prezentacja była dalej ich, aby czuli się w pełni jej twórcami – to gwarantuje ich zaangażowanie i dumę z rezultatu końcowego.

Wioletta Szwebs

Szkoła Podstawowa nr 81, Łódź

Uczniowie chętniej zaangażują się w przygotowanie prezentacji, jeśli będą czuli, że opowiadają swoją historię. Dlatego warto pozwolić im na to, by mieli udział w wyborze tematu, który naprawdę ich interesuje.

Debata

Umiejętność debatowania to prawdziwa sztuka. Do debaty można się przygotować, można spisać argumenty i rozważyć „za” oraz „przeciw”, ale nie da się uniknąć elementu zaskoczenia. Dlatego warto debatować z uczniami, uczyć ich reagowania na to, co dzieje się tu i teraz, wyciągania wniosków na bieżąco, **korzystania z zasobów wcześniej zgromadzonej wiedzy**.

Debatowanie uczy **uwważnego słuchania i spójnego wypowiedziania się**. W debacie często staramy się przekonać kogoś do swoich racji, ale sami musimy być gotowi na to, aby zmodyfikować swój pogląd, zmienić linię argumentacji czy pójść na kompromis. Korzystając z tej metody, uczymy uczniów jak **myśleć krytycznie**, jak **rozmawiać**, jak przekonywać i **przyjmować krytykę**, jak szybko **wyciągać wnioski** i **formułować myśli** w jasny i zrozumiały sposób.

Nauczyciele biorący udział w programie Szkoła z Klasą 2.0 pracują metodą debaty nad **szkolnym Kodeksem 2.0 (1)**, listą najważniejszych zasad regulujących korzystanie z nowych technologii w codziennym życiu szkoły. Debata świetnie sprawdza się w tych sytuacjach, które wymagają wypracowania wspólnych zasad. Uczniom łatwiej będzie przestrzegać reguł, które współtworzyli. Dzięki temu widzą, że mają wpływ na rzeczywistość. Debatowanie uczy zaangażowania i odpowiedzialności i **kształtuje w uczniach postawy obywatelskie**.

Nie ma jednego sposobu na debatowanie. Jest wiele rodzajów debat, a od **grupy, tematu i celu**, który chcemy osiągnąć zależy, który z modeli będzie najbardziej odpowiedni. W podręczniku KOSS przygotowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej wyróżnia się dziewięć typów debat, jest to jeden z wielu możliwych podziałów (2):

1. Debata za i przeciw

Uczniowie są podzieleni na dwie grupy, każda z nich opowiada się „za” lub „przeciw” postawionej

tezie (np. „GMO jest szkodliwe dla zdrowia”). Ostateczny kształt debaty zależy od liczebności klasy oraz wieku i samodzielności debatujących. Role mogą być jasno określone i przypisane uczniom od początku – zwolennicy i przeciwnicy tezy. Model rozszerzony zakłada, że uczniowie przygotowują całość tematu i w ostatniej chwili dowiadują się, po której stronie będą musieli się opowiedzieć. Jeśli klasa jest liczna, można wyznaczyć obserwatorów, którzy będą przyglądać się sposobowi prowadzenia debaty, popełnianym błędom i niedociągnięciom. Można im powierzyć rolę jury ostatecznie decydującego o wyniku.

Na zakończenie debatę warto podsumować dyskusją na forum i wyciągnąć wnioski, które pozwolą lepiej przeprowadzić kolejne debaty.

2. Debata oksfordzka

W debacie oksfordzkiej również występują zwolennicy i przeciwnicy tezy, ale jej forma jest wyraźnie określona. Debata ma swojego marszałka i sekretarza, którzy powinni zajmować widoczne miejsce na sali obrad. Zespoły zwolenników i przeciwników tezy zajmują miejsca po prawej i lewej stronie stołu prezydialnego, krzesła dla publiczności ustawione są analogicznie, po lewej i prawej stronie sali. Marszałek udziela głosu naprzemienne zwolennikom i przeciwnikom tezy, przedstawiciele publiczności również mogą zabrać głos po każdej ze stron.

Czas wystąpień jest ograniczony, sekretarz ma obowiązek pilnować przestrzegania czasu przez mówców. W trakcie debaty, w chwilach przerwy między wystąpieniami mówców, słuchacze powinni zająć miejsca po tej stronie sali, po której znajduje się zespół, który przekonał ich do swojej racji. Jeśli pod koniec debaty liczba osób jest zbliżona po obu stronach, można przeprowadzić anonimowe głosowanie, które wyłoni zwycięski zespół.

3. Dyskusja panelowa

Dyskusja panelowa, nazywana również stolikową, dzieli się na dwie części. W części pierwszej uczniowie wcielają się w role ekspertów, którzy prezentują różne, najlepiej kontrowersyjne spojrzenia na temat, który jest przedmiotem dyskusji. Ważną osobą jest moderator, który udziela głosu poszczególnym ekspertom, zadaje im dodatkowe pytania i pilnuje porządku debatowania. Wymiana poglądów między ekspertami jest punktem wyjścia do drugiej części debaty, która ma na celu wciągnięcie do rozmowy publiczności.

Taka forma rozwija umiejętność rozmowy i spontanicznej wymiany poglądów. Moderator powinien krótko podsumować dyskusję, uwypuklić jej najważniejsze wątki i wyciągnąć wnioski.

4. Dyskusja plenarna

Ciężar dyskusji plenarnej spoczywa w dużym stopniu na moderatorze. Ten typ debaty zakłada swobodne wypowiedzi na forum grupy, pozwala na wymianę myśli i poglądów, działa na zasadzie burzy mózgów, dzięki czemu jest znakomitym narzędziem rozbudzania kreatywności i zbierania pomysłów, ale nieumiejętnie przeprowadzony może łatwo zbiec z toru. Ta forma debaty wymaga od moderatora jasnego wyznaczenia zasad dotyczących trzymania się tematu, kolejności wypowiadania się i kultury wypowiedzi. Moderator jest w czasie

dyskusji plenarnej strażnikiem porządku, ale również narratorem, który podsumowuje poszczególne części, na bieżąco wyciąga wnioski i porządkuje tok myślenia grupy. Ważne jest też, aby dokonał końcowego podsumowania całości debaty.

5. Dyskusja nieformalna

Nieformalna rozmowa między uczniami może być dla nauczyciela źródłem wielu cennych wniosków. Aby dowiedzieć się, jak uczniowie formułują swoje sądy i spostrzeżenia i ocenić, jak radzą sobie z debatowaniem, nauczyciel może przyjąć rolę obserwatora i przyjrzeć się debacie uczniowskiej z boku. Nauczyciel może również wystąpić w roli moderatora dyskusji, ale jego zaangażowanie w czasie debaty między uczniami powinno zostać ograniczone do niezbędnego minimum. Na koniec nauczyciel i uczniowie mogą wyciągnąć wspólne wnioski.

6. Akwarium

W tym sposobie debatowania nauczyciel wycofuje się o krok dalej, i oddaje w ręce uczniów zarówno debatę, jak i jej ocenę. Głównym celem tego typu debatowania jest praca nad warsztatem debatującego. Część uczniów dyskutuje, reszta przygląda się im i zastanawia się, co można było zrobić inaczej, jakich argumentów można było użyć, czego zabrakło. Następnie uczniowie mogą zamienić się rolami, obserwujący debatują, debatujący wyciągają wnioski.

Akwarium to metoda, która może być dla uczniów niezwykle rozwijająca. Ważne, aby wcześniej poznali zasady oceny koleżeńskiej i koncentrowali się na tym, co można zrobić lepiej, a nie na wytykaniu kolegom popełnianych błędów.

7. Dyskusja sokratejska

Punktem wyjścia do tego typu dyskusji jest tekst kultury. Może to być artykuł z gazety dotyczący bieżących wydarzeń, obraz czy instalacja, może to być fragment większego utworu lub lektura, którą uczniowie musieli przeczytać na dany przedmiot albo spektakl teatralny, na który zabrał uczniów nauczyciel. Tekst otwiera przed uczniami możliwość postawienia wielorakich pytań, daje przestrzeń na indywidualną interpretację.

Dyskusja sokratejska pozwala pogłębić analizę i poszerzyć sposób patrzenia na świat, koncentruje się ona przede wszystkim na krytycznym myśleniu i stawianiu otwartych pytań.

8. Dyskusja z zaproszonym gościem

Rozmowa z ekspertem może pobudzić ciekawość uczniów i oswoić ich z publicznym zabieraniem głosu. Gość może zacząć od krótkiego wprowadzenia, a potem odpowiedzieć na pytania publiczności, uczniowie mogą też przygotować się wcześniej do rozmowy z ekspertem i zacząć od swoich pytań. Ważne jest, aby wyznaczyć moderatora, który będzie czuwał nad całością debaty.

Znalezienie ciekawego rozmówcy nie zawsze jest trudnym zadaniem, często wystarczy poszukać w najbliższym otoczeniu: wśród rodziców, nauczycieli, w domu kultury, ośrodku zdrowia, lokalnym teatrze czy bibliotece. Szkolna pielęgniarka

może odpowiedzieć na pytania związane ze zdrowym odżywianiem i stylem życia, pani dyrektor na pewno podpowie jak przygotować wystąpienie publiczne, dziennikarka lokalnej gazety może podzielić się z uczniami tajnikami swojego zawodu.

9. Dyskusja punktowana

Ten typ dyskusji przypomina dyskusję typu akwarium, bo koncentruje się na udoskonaleniu samej sztuki debatowania. Jednak w tym wypadku struktura debaty jest dokładnie określona. Uczniowie znają wcześniej temat i kryteria, według których będą oceniani. Kategorie oceny powinny dotyczyć konkretnych aspektów debatowania – kultury wypowiedzi, szacunku dla oponentów, używania odpowiednich argumentów, umiejętności logicznego myślenia.

Niewielka grupa debatujących – trzy do czterech osób – prowadzi dyskusję według wcześniej przygotowanego planu (dobrze, żeby zarówno plan, jak i kryteria oceny były zamieszczone w klasie w widocznym dla debatujących miejscu). Oceniającym może być nauczyciel lub wybrana grupa uczniów. Debatujący mogą otrzymywać punkty dodatnie i ujemne w zależności od przyjętej tabeli oceny.

*

Typ debaty, jej zasady, stopień zaangażowania nauczyciela i ostateczny jej przebieg zależą od tego, z jaką grupą nauczyciel będzie tą metodą pracował. Ważne jest, aby podkreślać jak istotne jest merytoryczne przygotowanie się do debaty, zebranie niezbędnych informacji, zgromadzenie dobrze umotywowanych argumentów. Każdą debatę warto wspólnie podsumować i wyciągnąć wnioski.

(1) Szkolny Kodeks 2.0 to zbiór zasad dotyczących korzystania z nowych technologii w szkole, wypracowywany w toku debat klasowych, a następnie debaty szkolnej. Szkoły biorące udział w programie Szkoła z Klasą 2.0 po raz pierwszy wypracowują swoje Kodeksy, szkoły uczestniczące w programie po raz kolejny mają za zadanie każdego roku przeglądać i rewidować punkty Kodeksu.

Debata nad Kodeksem 2.0 ma nie tylko zdiagnozować problemy dotyczące stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), określić potrzeby uczniów i nauczycieli w zakresie nowych technologii w szkole, lecz także zintegrować społeczność szkolną i zbudować poczucie wspólnoty celów. Uczniowie, współuczestnicząc w kształtowaniu zasad dotyczących ich samych, łatwiej się z nimi utożsamiają i chętniej ich przestrzegają (3).

- (2) KOSS – Kształcenie Obywatelskie w Szkole Samorządowej, www.ceo.org.pl/mda/news/debata-debacie-nierowna.
- (3) Więcej informacji o debacie znajdziecie na stronach programów Centrum Edukacji Obywatelskiej: Samorząd Uczniowski: www.ceo.org.pl/samorzad – w zakładce „Debaty o SU”, oraz Sejm Dzieci i Młodzieży: www.ceo.org.pl/sejmmłodziezy – w zakładce „Materiały”.

OCZAMI NAUCZYCIELI

POCZUCIE WPŁYWU NA RZECZYWISTOŚĆ

Uczestnicy debaty czuli, że biorą udział w czymś ważnym, że ich głos liczy się w dyskusji i mogą o czymś decydować, że mają wpływ na ustalenie zasad, według których będzie funkcjonować cała społeczność szkolna. Była to dla uczniów wspaniała lekcja samorządności, odpowiedzialności i dojrzałości. Warto zaufać swoim wychowankom i powierzać w ich ręce coraz bardziej poważne i odpowiedzialne (oczywiście na miarę ich możliwości) zadania.

Ewa Nicał

Szkoła Podstawowa nr 146, Warszawa

Uczniowie bardzo emocjonalnie podeszli do tematu debaty, mieli poczucie, że tworzą coś ważnego dla pracy całej szkoły, ale też dla nich samych, stąd w wielu grupach dyskusje były bardzo burzliwe. Widać że jeśli uczniowie pracują nad czymś, co ich dotyczy, co jest dla nich ważne, praca jest chętnie przez nich wykonywana.

Magdalena Rak

Szkoła Podstawowa nr 1, Jasło

Włączenie uczniów w proces decydowania o tym, co bezpośrednio dotyczy ich samych i społeczności, której są częścią, wyraźnie wzmacnia poczucie odpowiedzialności za ustalenia wypracowane w drodze debaty. Nauczyciel powinien dać uczniom możliwie najwięcej wolności – w zależności od wieku i umiejętności uczniów – tak, aby czuli, że ich praca naprawdę przekłada się na rzeczywistość.

UMIEJĘTNOŚĆ PRZYJMOWANIA INNEGO PUNKTU WIDZENIA

Cieszę się, że uczniowie bardzo odpowiedzialnie i w sposób przemyślany formułowali swoje propozycje poszczególnych punktów kodeksu. Brali pod uwagę możliwości finansowe i techniczne szkoły.

Anita Żegleń

Gimnazjum w Poroninie

Zaskakujące były dla mnie spore oczekiwania uczniów dotyczące rozwiązania ważnych dla nich spraw, takich jak dostępność Wi-Fi i komputerów w czasie przerw, wzbogacenie bazy szkoły o lepszy sprzęt, możliwość korzystania z komórek w czasie lekcji. Młodzi ludzie nie zawsze zdają sobie sprawę z ograniczeń szkoły oraz z konsekwencji wprowadzenia niektórych udogodnień. Żeby wypracować wspólne stanowisko, należy rozmawiać z nimi na trudne tematy i częściej organizować takie spotkania.

Edyta Lewandowska

Gimnazjum nr 19, Wrocław

Uczniowie z większą empatią i zrozumieniem odniosą się do szkolnej rzeczywistości jeśli będą mieli szansę zrozumieć, z czego wynikają obowiązujące ich ograniczenia czy panujące w szkole zasady. Dzięki takim dyskusjom uczą się rozważania argumentów obu stron i analizowania zjawisk przed zajęciem ostatecznego stanowiska.

ZAANGAŻOWANIE

Zaskakujące dla mnie było to, jak dzieci potrafią być odpowiedzialne i mądre. Ciągłe narzekamy na ich infantylizm i brak chęci do działania. To spotkanie udowodniło coś zupełnie innego. Są żądne nowych wrażeń, otwarte na nowe wyzwania, chcą uczestniczyć w życiu szkoły, być zauważane i bezpieczne.

Zofia Kazimierska

Szkoła Podstawowa nr 7, Mława

Byłam pod wielkim wrażeniem poziomu dyskusji. Nie sądziłam, że uczniowie klas 3–6 tak szybko podchwycą istotę i zasady debatowania. Dzieci były bardzo dobrze przygotowane do spotkania i myślę, że to duża zasługa ich wychowawców. Uczniowie aktywnie uczestniczyli w spotkaniu, zabierali głos, śmiało zadawali pytania, argumentowali swoje stanowisko, polemizowali z nauczycielami i innymi uczniami, zgłaszali swoje wątpliwości i konstruktywnie krytykowali treści proponowanych zasad.

Ewa Nicał

Szkoła Podstawowa nr 146, Warszawa

Uczniowie potrafią odważnie argumentować i bronić swoich racji, jeśli debata dotyczy spraw dla nich ważnych. Debatowanie kształtuje w uczniach postawy obywatelskie, przekonuje ich, że jednostkowe zaangażowanie może przetożyć się na zmianę w społeczności. Warto proponować uczniom wypracowywanie rozwiązań poprzez dyskusję, aby wzmocnić w nich chęć aktywnego udziału w kształtowaniu rzeczywistości.

SŁUCHANIE I WYPOWIADANIE SIĘ NA FORUM

Przedstawiciele każdej z sześciu grup prezentowali wyniki swojej pracy. Propozycje były dyskutowane na forum klasy, zadawano pytania, dzielono się wątpliwościami. Jeśli propozycja zapisu w kodeksie nie budziła wątpliwości, a nawet powtarzała się u innych grup, była przyjmowana od razu. Wszystkie kwestie sporne rozwiązywano za pomocą głosowania.

Anita Żegleń

Gimnazjum w Poroninie

Do przeprowadzenia debaty wykorzystaliśmy dyskusję panelową z gościem. Poszczególne tematy w dyskusji omawiane były przez wyznaczone wcześniej grupy, które się do niej przygotowały. Jedną z części spotkania była otwarta dla uczestników z sali. Mogli oni zadawać pytania ekspertom. Taki rodzaj debatowania dawał szansę każdej osobie, która chciała coś powiedzieć.

Krystyna Strzezińska

Gimnazjum w Makowie

Debata stwarza uczniom możliwość wysłuchania racji innych i publicznego wypowiadania swojego zdania i uczy zasad prowadzenia rozmowy polegającej na wymianie poglądów i argumentów. Ważne jest, aby uczniowie czuli się w czasie debaty komfortowo i nie bali się głośno wyrażać swojego zdania czy zgłaszać własnych propozycji. Dlatego należy zadbać o jasne ustalenie zasad obowiązujących wszystkich debatujących.

WYPRAĆOWYWANIE WSPÓLNYCH ZASAD I ROZWIĄZAŃ

Wiele emocji budziła również sprawa dostępu uczniów do sali komputerowej na przerwach i po lekcjach. Część uczniów miała zastrzeżenia do tej propozycji. Niektórzy wyrażali obawy, że sprzęt może zostać zniszczony. W toku dyskusji ustalono, że w kodeksie znajdzie się propozycja, aby nauczyciele odbywali dodatkowe dyżury na przerwach w sali komputerowej, kiedy uczniowie będą korzystać ze sprzętu.

Anita Żegleń

Gimnazjum w Poroninie

1. Nauczyciele i uczniowie korzystają z TIK.
2. Wykorzystuje się wiarygodne i sprawdzone źródła internetowe.
3. Szanuje się prawa autorskie i stosuje się do zasad udzielonych licencji. Zastrzega się własne prawa autorskie.
4. Udostępnia się Wi-Fi w celach dydaktycznych.
5. Funkcjonuje elektroniczny system monitorowania frekwencji i postępów w nauce.
6. Na bieżąco aktualizuje się stronę internetową.
7. Reaguje się na cyberprzemoc, nietolerancję.
8. Uczniowie mają zapewniony kontakt ze wszystkimi nauczycielami drogą mailową.
9. Uczniowie i nauczyciele mają wyłączone bądź wyciszone telefony komórkowe. Telefony wykorzystuje się jedynie w celach dydaktycznych.

Zespół Szkół i Placówek Oświatowych BSTO

im. Zbigniewa Herberta w Bełchatowie

Debata to narzędzie pozwalające znaleźć rozwiązanie najlepsze dla wszystkich dyskutujących stron. Uczy trudnej sztuki kompromisu i pokazuje, że kompromis jest możliwy nawet w sprawach pozornie niemożliwych do rozwikłania. Przykładem zbioru zasad obowiązujących całą społeczność szkolną są Szkolne Kodeksy 2.0, wypracowywane w toku debat klasowych i szkolnych przez uczestników programu Szkoła z Klasą 2.0.

OKREŚLANIE PROBLEMÓW I STAWIANIE ODPOWIEDNIH PYTAŃ

Już po głosowaniu zostałam zaskoczona pytaniem: Co zrobić, gdy ktoś złamie postanowienia Kodeksu? Co zrobić, gdy ktoś odkryje we wpisach na Facebooku wulgaryzmy, złśliwe komentarze, gorszące rysunki czy filmiki? Czy zgłoszenie nauczycielowi takiego faktu nie zostanie odebrane jako donosicielstwo? Nasz szkolny Regulamin z zachowania przewiduje kary dla takich uczniów, ale przecież chodzi nie tylko o kary, ale o pełną świadomość, na czym polega zł takich zachowań.

Zofia Kazimierska

Szkoła Podstawowa nr 7, Mława

Uczniowie postulowali, aby nauczyciele kontaktowali się z nimi za pośrednictwem poczty elektronicznej lub portali społecznościowych. Odrabianie zadań domowych z użyciem komputera, zapisywanie prac w edytorze tekstu, arkusza kalkulacyjnym lub programie Power Point wydaje się uczniom atrakcyjne. Oczekują oni od nauczycieli otwartości na nowe technologie. Chcieliby organizowania lekcji online lub prowadzenia w szerokim gronie (z udziałem nauczyciela) dyskusji na czacie. Uznali za dobry pomysł umieszczanie na stronie szkolnej linków do stron, z których warto korzystać podczas nauki.

Wiele emocji budziły również kwestie związane z korzystaniem z zasobów sieci, uwzględniającym poszanowanie prawa własności autorów. Uczniowie oczekują od nauczycieli pomocy w dotarciu do legalnych zasobów, bo często nie zdają sobie sprawy, że naruszają prawo. Przy okazji pojawiły się propozycje założenia haseł do folderów osobistych uczniów w komputerach szkolnych. Wyjaśniano, że dostęp uczniów z innych klas prowadzi czasem do niszczenia lub kopiowania materiałów.

Anita Żegleń

Gimnazjum w Poroninie

Warto ćwiczyć z uczniami stawianie pytań i wyciąganie wniosków oraz wspierać ich w proponowaniu własnych rozwiązań. Umiejętność analizowania otaczającej rzeczywistości i diagnozowania problemów jest punktem wyjścia do szukania innowacyjnych i ciekawych rozwiązań. Często jedno dobrze postawione pytanie rzuca zupełnie nowe światło na omawiany problem czy zagadnienie.

ZAŁĄCZNIK 1: Nawyki myślowe

Nawyki myślowe to trwałe przyzwyczajenia ułatwiające i porządkujące pracę, które są niezbędne do świadomego i samodzielnego budowania wiedzy.

- » **Wytrwałość** w realizowanych zadaniach, doprowadzanie rozpoczętych zadań do końca.
- » **Hamowanie impulsywności**, kiedy rozwiązanie zadania wymaga rozważenia możliwych metod.
- » **Słuchanie z empatią i zrozumieniem** tego, co mają do powiedzenia inni.
- » **Elastyczność myślenia**, dzięki której uczniowie poszukują nowych, niekonwencjonalnych rozwiązań.
- » **Myślenie o myśleniu**, czyli umiejętność analizowania swojego toku rozumowania i postępowania.
- » **Dokładność** przy realizowaniu każdego działania, dbałość o dopracowanie szczegółów zadania.
- » **Zadawanie odpowiednich pytań**, które pozwalają doprecyzować zakres pracy.
- » **Określanie problemów** kluczowych dla danego zagadnienia.
- » **Korzystanie z posiadanej wiedzy** w sposób praktyczny w nowych dla ucznia sytuacjach.
- » **Zbieranie danych na różne sposoby**, wychodzenie poza utarty schemat postępowania.
- » **Kreatywność, wyobraźnia i innowacyjność** w pracy nad zadaniami.
- » **Radość i zdumienie** towarzyszące odkrywaniu świata.
- » **Podejmowanie rozsądnego ryzyka** w poszukiwaniu nowych rozwiązań.
- » **Poczucie humoru** pozwalające zachować dystans, rozładować napięcie i uwolnić kreatywność.
- » **Myślenie niezależne**, bez ulegania naciskom, ale i bez zamykania się na zmianę.
- » **Chęć nieustannego uczenia się**, zdobywania nowych umiejętności i wiedzy.

Opracowano na podstawie materiałów dodatkowych do kursu Odkrywanie na lekcji przedmiotów przyrodniczych przygotowanych przez Intel Education, zlokalizowanych na potrzeby polskich nauczycieli przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, program Szkoła z Klasą 2.0.

ZAŁĄCZNIK 2: Przykładowe karty zadania i projektu

ZADANIE (Czego dotyczy zadanie? Jakie zagadnienia będą poruszane?)	
--	--

PLANOWANIE (TABELA WYPEŁNIANA PODCZAS PLANOWANIA ZADANIA)				
działania	uczniowie podejmujący działanie i ich role	źródła informacji, materiały i zasoby	sojusznicy	termin wykonania

REALIZACJA (TABELA WYPEŁNIANA PO WYKONANIU KOLEJNYCH ZADAŃ)	
Co i jak zrobiliśmy?	
Co stanowiło dla nas trudność i jak to pokonaaliśmy?	
Czego się nauczyliśmy?	

PODSTAWOWE INFORMACJE – ZESPÓŁ UCZNIOWSKI I TEMAT PROJEKTU

temat projektu			
zespół uczniowski			
nauczyciel/opiekun			
problem			

Określenie celów projektu i zaplanowanie etapów realizacji – tabele wypełniane są na etapie planowania, z wyjątkiem informacji o wykonaniu, dopisywanej po zakończeniu zadania:

GŁÓWNE CELE

Czego się chcemy dowiedzieć i/lub co chcemy osiągnąć?	
---	--

PLANOWANIE ETAPÓW REALIZACJI PROJEKTU

główne zadania	działania	uczniowie odpowiedzialni	terminy realizacji	informacja o wykonaniu

KONSULTACJE Z NAUCZYCIELEM (TABELA WYPEŁNIANA SUKCESYWNIE W CZASIE REALIZACJI PROJEKTU)

terminy	tematy	nauczyciel	podpis

PUBLICZNE PRZEDSTAWIENIE REZULTATÓW PROJEKTU (TABELA WYPEŁNIANA PO PREZENTACJI)

termin prezentacji	
miejsce prezentacji	
forma prezentacji	
udział członków zespołu	
odbiorcy	

ZAŁĄCZNIK 3: Narzędzia TIK przydatne przy realizacji projektu

1. Aby wybrać temat i problem projektu lub go doprecyzować, **warto skorzystać z przeglądarek** (Google Chrome, Safari, Firefox, Internet Explorer) i **wyszukiwarek** (Google). Dobór do zespołów można z kolei ułatwić uczniom, inicjując internetową dyskusję o tym, czym chcieliby się zająć. Uczniowie/nauczyciele mogą założyć **grupy tematyczne** (Google Groups), dyskutować o tym na **mikroblogach** (Twitter) czy **z pomocą komunikatorów** (Skype).
2. Określając cele i planując działania, trzeba podzielić zadania, opracować harmonogram, warto także przygotować tzw. kartę projektu. **Pomogą w tym takie narzędzia** jak: Google Dokumenty, arkusze kalkulacyjne (Microsoft Excel), programy z pakietu Open Office, notatniki i strony oparte na mechanizmie Wiki (Wikispaces) oraz mapy myśli (Mind-Meister).
3. Wykonując zaplanowane działania, **uczniowie mogą używać blogów**: planować na nich działania, opisywać kolejne kroki realizacji, dyskutować, komentować swoje projekty.
4. Dziennik (czy kronika) projektu może mieć formę **bloga** (Blogger) lub **mikrobloga** (Twitter). Zarządzanie czasem ułatwi wspólny dla całego zespołu **terminarz** (Google Kalendarz). Uczniom będzie łatwiej wymieniać się materiałami znalezionymi w internecie, gdy skorzystają z **narzędzi społecznościowych** – zamkniętych (np. szkolnych) lub ogólnodostępnych (Twitter, Facebook), ale trzeba pamiętać, że używanie tych drugich oznacza pozostawienie trwałego śladu w sieci. Przydać się może tzw. **socialbookmarking**, czyli polecanie sobie wartościowych tekstów, zdjęć, filmików (Wykop.pl, Delicious).
5. Aplikacje komputerowe pomogą gromadzić dane i zarządzać nimi, przeprowadzać badania, analizować ich wyniki (arkusze kalkulacyjne) i dokumentować pracę (zdjęcia, filmy, nagrania audio). Teczka projektu może przyjąć postać **e-portfolio**. Gromadzenie takich materiałów może ułatwić **platforma e-learningowa** (Moodle), darmowe **usługi hostingowe** (Windows Live@Edu) czy **lokalna sieć szkolna**.
6. Pracując nad projektem, **uczniowie mogą wykorzystać takie formy** jak: multimedialny i interaktywny plakat (serwis Glogster), prezentacja multimedialna, komiks lub fotokomiks, film ze zdjęć (*digital storytelling*), film wideo (MovieMaker), film animowany, podcast lub wideocast, audycja radiowa (Audacity), symulacja komputerowa, plan lub mapa (Google Earth), raport z badań, gazетка internetowa lub drukowana (Publisher, Qmam), multimedialna oś czasu lub zwykła strona internetowa projektu.
7. Prezentując swoje dokonania, uczniowie mogą skorzystać z tradycyjnego PowerPointa lub nowszej aplikacji online Prezi.
8. Przygotowując prezentację, uczniowie informują o niej lokalną społeczność, **używając e-maili, publikując zaproszenia** na szkolnej stronie internetowej lub blogu projektu, w portalach społecznościowych, filmowych (YouTube, SchoolTube), zdjęciowych (Flickr, Picasa Web Albums), zawierających prezentacje (Slideshare).
9. Także nauczyciele – opiekunowie projektów, współpracując ze sobą w ramach szkoły (lub kilku szkół), mogą posłużyć się, poza e-mailem, narzędziami społecznościowymi (Google Groups, Windows Live@edu, Wikispaces, Facebook) czy komunikatorami (Gadu-Gadu, Skype). Dobrze jest korzystać także z **aplikacji ułatwiających publikację proponowanych tematów** czy relacji o postępach i efektach pracy uczniów w sieci (Blogger, Moodle).

UWAGA! Podane tu nazwy programów, platform czy stron to przykłady; możliwości w sieci jest bez liku.

ZAŁĄCZNIK 4: Przykładowe czynności nauczyciela i uczniów podczas cyklu odwróconego nauczania

ETAP ODWRÓCONEGO NAUCZANIA	NAUCZYCIEL	UCZNIOWIE	MIEJSCE
I. WPROWADZENIE, MOTYWOWANIE	To może być ciekawe! » wprowadza ogólnie w temat, » uzgadnia sposób pracy i zadanie dla uczniów, kryteria, harmonogram, » podpowiada, gdzie szukać, ewentualnie jak posłużyć się daną platformą, jak skorzystać ze źródła.	» biorą udział w wyborze tematów i zadań, » dyskutują na temat możliwych sposobów wykonania zadania.	W klasie (klasa jest tu traktowana umownie, chodzi o obecność nauczyciela).
II. ODWOŁANIE DO WCZEŚNIEJSZEJ WIEDZY I DOŚWIADCZEŃ	To już wiem! » proponuje formy służące rozpoznaniu własnego potencjału i wiedzy przydatnej w realizacji zadania (tematu).	» rozwiązują testy, quizy, zadania wprowadzające, które pozwolą im przypomnieć sobie, co już potrafili i jaka wiedza i umiejętności mogą się przydać podczas realizacji zadania.	W klasie lub poza klasą.
III. ZBIERANIE INFORMACJI	Jak to rozwiązać? Jak zrozumieć? Gdzie znaleźć odpowiedź? » podpowiada strategię poszukiwania danych, » formułuje pytania naprowadzające, pomaga określić poziom szczegółowości samodzielnych poszukiwań; pokazuje dobre wzory, » dba o zbieżność z celami lekcji.	» prowadzą samodzielne poszukiwania, » zapoznają się z materiałami umieszczonymi przez nauczyciela na wykorzystywanej platformie i innymi wskazanymi przez nauczyciela lub znalezionymi samodzielnie, » interpretują znalezione dane, » analizują, porównują, podejmują decyzje, » sporządzają notatki i raport z poszukiwań (wykonanego zadania).	Poza klasą (z wykorzystaniem internetu).
IV. WYKONANIE ZADANIA	Co wybrać? Jak to przedstawić? » utrzymuje kontakty z uczniami pracującymi nad zagadnieniem, » przygotowuje test weryfikujący (zadanie, quiz, pytanie kluczowe) do samodzielnego wykonania przez uczniów.	» zadają pytania nauczycielowi (jeśli jest taka potrzeba, wyjaśniają rzeczy, których nie rozumie), » biorą udział w dyskusji z kolegami (za pośrednictwem internetu, na platformie, podczas spotkań zespołu,	Poza klasą (z wykorzystaniem internetu).

V. WERYFIKOWANIE, PORZĄDKOWANIE	Czy to dobre rozwiązanie?	» omawia z uczniami test wykonany przed lekcją (samodzielnie w domu, przez internet, na platformie), » odpowiada i dorzuca brakujące informacje, » dba o wprowadzenie odpowiednich definicji, nazw i pojęć, » weryfikuje razem z uczniami rozwiązania z wykorzystaniem wcześniejszych kryteriów, » jeśli trzeba, koryguje i uzasadnia proponowane zmiany.	» przygotowują się do pokazania w klasie rezultatów poszukiwań. » prezentują i oceniają efekty własnej pracy, » porównują rezultaty z kryteriami, zapoznają się z pracą innych zespołów, » zgłaszają luki i niezrozumiałe zagadnienia; wykonują dodatkowe zadania weryfikujące zaproponowane przez nauczyciela, » sporządzają notatki, mapę myśli, prezentację (lub uzupełniają i poprawiają przygotowaną wcześniej).	W klasie.
VI. OCENIANIE	Ocena i co dalej?	» podsumowuje z uczniami ich pracę, » udziela indywidualnej i zespołowej informacji zwrotnej, » prowadzi rozmowę o wykorzystanych źródłach i odpowiada ewentualnie dalsze kroki.	» dokumentują własną pracę (na przykład w e-portfolio, na blogu), » uzupełniają zapisy, notują prze-myślenia na temat tego, czego się nauczyli, co było dla nich najciekawsze, co najtrudniejsze, porównują swoje przypuszczenia sprzed lekcji z wiedzą po lekcji, » wskazują zasoby, które najbardziej im się przydały; udzielają informacji zwrotnej kolegom (innym zespołom), » ewentualnie zastanawiają się, czego jeszcze chcieliby się dowiedzieć na dany temat i gdzie będą tego szukać.	W klasie.

ZAŁĄCZNIK 5: Tematy na UFoNy

Przykładowe tematy, które można zaproponować uczniom do opracowania w ramach ścieżki UFON:

PRZEDMIOT	TEMAT
język polski	» Dlaczego reklama jest skuteczna? » Skąd się wzięły imiona?
matematyka	» Kto wymyślił tabliczkę mnożenia? » Dlaczego ziemia jest okrągła?
język angielski i inne języki	» Dlaczego w Polsce jemy barszcz ukraiński, ruskie pierogi i sałatkę grecką? – rzecz o potrawach narodowych » <i>A piece of cake</i> = bułka z masłem, tylko gdzie podzieliło się masło? – rzecz o idiomach angielskich
chemia	» Dlaczego krowa daje białe mleko? » Dlaczego woda w morzu ma kolor niebieski?
biologia/przyroda	» Jak działają antybiotyki? » Dlaczego człowiek się poci? » Co się stało z dinozaurami?
geografia	» Kto zakwaszył deszcz? » Dlaczego wulkan wybucha?
informatyka	» Jak zostać mistrzem blogowania? » Gdzie się podział kabel od telefonu komórkowego?
WF	» Czy można biegać szybciej niż Usain Bolt? » Czego może nauczyć jazda na rowerze?

ORGANIZATORZY

Centrum Edukacji Obywatelskiej to niezależna instytucja edukacyjna działająca od 1994 roku. Wspieramy nowoczesną edukację, rozwijamy kompetencje obywatelskie i społeczne, wspieramy szkolną demokrację i samorządność. Poszukujemy modeli nauczania i oceniania, które pozwalają uczyć na miarę XXI wieku – skuteczniej, mądrzej i ciekawiej. Wprowadzamy do szkół programy edukacji obywatelskiej, prawnej, kulturalnej, medialnej, globalnej, ekonomicznej, a także matematyczno-przyrodniczej. Pomagają one młodym ludziom zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, uczą współpracy, zachęcają do działania na rzecz innych. Prowadzimy ponad 20 programów adresowanych do szkół, dyrektorów, nauczycieli i uczniów w całej Polsce.

www.ceo.org.pl

„Gazeta Wyborcza” jest największą opiniotwórczą gazetą w Polsce. Powstała w 1989 roku tuż przed pierwszymi demokratycznymi wyborami do parlamentu. Dziś „Gazeta” jest najchętniej czytana poważną gazetą codzienną; ma 20 wydań lokalnych w największych miastach Polski, organizuje debaty i konferencje poruszające ważne tematy, prowadzi akcje społeczne. Z „Gazetą” ukazuje się wiele dodatków tematycznych, a serwis internetowy Wyborcza.pl jest najpopularniejszą stroną tytułu prasowego w polskim internecie.

www.wyborcza.pl

PARTNERZY GŁÓWNI PROGRAMU

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności. Celem działalności Fundacji jest wyrównywanie szans edukacyjnych połączonych z modernizacją oświaty, umacnianie społeczeństwa obywatelskiego i rozwój społeczności lokalnych, a także dzielenie się polskim doświadczeniem transformacji z innymi krajami Europy Środkowej i Wschodniej. W Polsce programy Fundacji koncentrują się na obszarach wiejskich i małych miastach.

www.pafw.pl

Fundacja Agory w ścisłej współpracy z działem akcji społecznych „Gazety Wyborczej” i z organizacjami pozarządowymi współorganizuje wiele przedsięwzięć społecznych. Jej powstanie jesienią 2004 roku było związane z rozszerzaniem działalności komisji charytatywnej Agory. Fundacja zajmuje się również pomocą ciężko chorym i niepełnosprawnym dzieciom, prowadzi programy stypendialne, finansuje też wydawanie kwartalnika „Zeszyty Literackie” oraz Fundację Nagrody Literackiej „Nike”.

www.wyborcza.pl/akcjespoleczne

Intel to firma, której sukces opiera się na dwóch filarach: innowacyjności technologicznej i przedsiębiorczości. Dlatego wspieramy zarówno młodych naukowców i przedsiębiorców, jak i nauczycieli. Flagowymi inicjatywami w tym zakresie są: międzynarodowe targi naukowe Intel ISEF oraz konkurs dla młodych przedsiębiorców – Intel Business Challenge Europe, czy też dostępne nieodpłatnie programy kształcenia zawodowego nauczycieli, takie jak Intel Future Scientist czy Inquiry in the Science Classroom.

www.intel.pl

Google jest globalnym liderem technologicznym, skupiającym się na dostarczaniu rozwiązań, które ułatwiają ludziom dostęp do informacji. Innowacje Google w zakresie wyszukiwania w internecie i reklamy sprawiły, że strona firmy jest najpopularniejszym miejscem w sieci, a marka jedną z najbardziej rozpoznawalnych na świecie.

www.google.com

Samsung Electronics Polska od czasu wejścia na rynek w 1996 roku stał się jednym z największych inwestorów zagranicznych. W Polsce pracuje ponad 50 proc. wszystkich osób zatrudnionych przez firmę w regionie Europy Środkowej i Wschodniej, tu także zlokalizowany jest Instytut R&D Samsung i fabryka AGD. Samsung jest jednak nie tylko inwestorem, ale także odpowiedzialnym obywatelem. Od lat wspiera polską kulturę, naukę i sport.

www.samsung.pl

PARTNERZY WSPIERAJĄCY

HONOROWY PATRON PROGRAMU

MINISTER
EDUKACJI
NARODOWEJ

Szkoła z Klasą to największa i najdłużej trwająca akcja edukacyjna w Polsce. Od kilkunastu lat zachęcamy nauczycielki i nauczycieli do uczestnictwa w programie, w którym wspólnie uczymy się, jak wykorzystywać innowacyjne i angażujące uczniów metody pracy oraz nowe technologie. Nauczyciele opisują swoje działania, ich przebieg i rezultaty na platformie internetowej. My, dzięki ich opisom, możemy zajrzeć do tysięcy szkół w całym kraju: dużych i małych, podstawówek, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, lepiej i gorzej wyposażonych, w mniejszym lub większym stopniu biegłych w korzystaniu z internetu, komputerów czy tabletów.

Chcielibyśmy podzielić się z Państwem doświadczeniami nauczycielek i nauczycieli biorących udział w programie. Skupiliśmy uwagę na pięciu metodach pracy z dziećmi i młodzieżą, które w polskiej edukacji propagujemy od lat (byliśmy pionierami pracy metodą projektu) i które szczególnie sprawdziły się w Szkole z Klasą 2.0.

– Alicja Pacewicz

Publikacja dostępna jest również do pobrania w wersji elektronicznej na www.szkolazklasa.pl. Zapraszamy także do korzystania z innych materiałów dostępnych na stronie i dzielenia się nimi.

organizatorzy:

partnerzy główni:

honorowy patron:

MINISTER
EDUKACJI
NARODOWEJ

partnerzy wspierający:

THE
POWER
TO KNOW.